

INGELICHT

Informatiemagazine voor de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
december 2007 - Nr 6

Defensie

VAN MIDDELKOOP:

‘Inlichtingen
van belang

voor bescherming eigen militairen’

colofon

INGELICHT wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van de directeur Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD).

Eindredactie:

M.A.M. Bemelmans-Oonincx

Redactie:

N.E. van den Brink

M.P. van Woudenberg

Redactieadres:

MIVD/Bureau Communicatie

Postbus 20701, 2500 ES Den Haag

E-mailadres: mivd@mindef.nl

Telefoon: 070 - 441 90 40

Fotografie: Ministerie van Defensie, Archief Defensiekrant en AVDD

Vormgeving: Theo Olsthoorn en Kommer de Heer
Druk en lithografie: UnitedGraphics

Oplage: 1.000 expl.

Deadlines INGELICHT

Mocht u de redactie van informatie willen voorzien, denk dan even aan de volgende data:

Inleveren	Verschijningsdatum
30 januari	21 februari

De redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen - waaronder ingezonden brieven - niet, gedeeltelijk of gewijzigd te plaatsen. Aan de inhoud van dit blad kunnen geen rechten worden ontleend. Voor gebruik van teksten en foto's uit dit blad dient u toestemming te vragen aan de redactie.

Omslag: Contact met lokale bevolking is belangrijk voor het krijgen van informatie.

INHOUDSOPGAVE

4 Van Middelkoop: 'MIVD heeft levens gered'

6 Relatiedag in teken van (on)gewenste technologieverspreiding

8 Column Integrale Veiligheid: Bloggen voor het vaderland

9 BPV digitaliseert archieven

10 Field Humint: een vak apart

12 Informatiebeveiligingsplan ATLAS

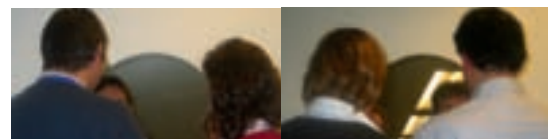
13 Herinrichting MIVD ICT

13 Kerstlunch

14 Sfinx in de houdgreep

15 MIVD-wielertocht: een klassieker is geboren

16 'Je kunt veel leren van elkaars expertise'

19 Column MC

20 VIA in de praktijk en in de toekomst

21 Versterking Inlichtingenketen... weer een stapje voorwaarts

22 Gedragscode

23 Effecten bereiken met een oog in de lucht

25 Wat anders dan Google?

26 Postduiven als militair inlichtingenmiddel

28 Reusers Kolom

Heel even in de achteruitkijkspiegel

Het laatste nummer van INGELICHT 2007, ons lustrumjaar, is een goede reden om heel even achterom te kijken. Niet te lang, want anders knal je ergens tegen aan! We moeten het immers van nu en de toekomst hebben.

Er zijn veel toffe, vette, 'coole' dingen gebeurd. We zijn aan het groeien in personeelsaantal. We worden steeds beter in het beschermen van onze *boys and girls* in het veld. We worden gezien als de autoriteit op het gebied van Inlichtingen. De samenwerking met de AIVD heeft een boost gekregen en ziet er zeer veelbelovend uit onder het nieuwe leiderschap van de heer Bouman.

Lustrumevenementen

Ook vierden we dit jaar ons lustrum en hebben we inmiddels vier van de vijf lustrumevenementen achter de rug. We blijven gehuisvest op de Freek. HTI lijkt er echt te gaan komen. De liften hebben het nog nooit zo goed gedaan. We spelen nu echt mee in de eredivisie van inlichtingendiensten!

En dat komt allemaal door 'ONS'. Dat zijn wij dus: een groeiende club hardwerkende, soms mopperende, MIVD-people. Die het afgelopen jaar allemaal hun eigen uitdagingen, verdriet, plezier en successen hebben doorleefd.

Vooruitkijken

Hoe moet het nu verder? We gaan nu even vooruitkijken naar 2008. Afghanistan blijft topprioriteit met een voortdurende zoektocht naar NOG

BETER als beschermengel van onze collegae. Voor wat betreft de interne huishouding zullen we diverse sleutelfunctionarissen zien verschuiven van functie. Er komt vers bloed, frisse en nieuwe denkkracht en ...HTI. Met de AIVD gaan we gezamenlijk belangrijke klussen klaren.

Wat nog meer? Ik verwacht veel sneeuw op mijn wintersport vakantie; veel zon in de zomer (voor onze zonwering); voorspoed voor onze dienst, maar vooral MIVD-collegae die het fijn vinden naar hun werk te gaan, eer stellen in goed werk en daarom trots naar huis gaan.

Waarop ik hoop? Dat we elkaar coachen, sociaal tegemoet treden en behoeven voor grote fouten; geen geroddel, maar constructieve kritiek; meer assertiviteit; een goede gezondheid voor ons en onze families; een beetje geluk en

EEN SUPER 2008.

Pieter Cobelens
Generaal-majoor

De minister-president, minister van Defensie, de Commandant der Strijdkrachten, maar ook de Commando's Zee-, Land- en Luchtstrijdkrachten. Het zijn allemaal klanten van de MIVD. Wat vinden zij eigenlijk van deze dienst en de producten die hier worden geleverd? Ingelicht gaat een rondje langs de klanten. In dit artikel is minister Eimert van Middelkoop, aan het woord.

Van Middelkoop: 'MIVD heeft

De Nederlandse militairen blijven tot 2010 in Afghanistan. In de zogenaamde artikel-100-brief heeft het kabinet het besluit kenbaar gemaakt. De rapportages van de MIVD hebben veel invloed op deze brief. "Voor het nemen van een besluit over het verlengen van de missie, moeten we een goede inschatting hebben van de huidige situatie en de te verwachten ontwikkelingen. De rapporten van de MIVD zijn hierbij heel belangrijk", zegt minister Van Middelkoop.

Maar niet alleen de MIVD-rapporten zijn belangrijk om een goed besluit te kunnen nemen. "De politici moeten ook weten wat de reactie van de Commandant der Strijdkrachten (CDS) is", schets Van Middelkoop de actuele politieke situatie. "Het militair advies van de CDS is onder andere gebaseerd op het dreigingsbeeld dat de MIVD schetst. Dat is belangrijk om een goede afweging te kunnen maken."

Bezoek

Begin november bracht Van Middelkoop een bezoek aan de MIVD. "Nee, ik heb niet alle geheime hoeken en gaten van de dienst gezien, maar ik heb wel veel gehoord." Hij was al eerder op bezoek geweest en gaf toen te kennen dat hij nog eens terug wilde komen om uitgebreider kennis te maken. "Voordat ik minister van Defensie werd, wist ik natuurlijk wel af van het bestaan van de MIVD. Van het functioneren van de dienst zie je echter niet zoveel. Wat dat betreft was het nieuw terrein dat ik nog moest inpolderen."

De minister is erg enthousiast over de MIVD. "Het is een professionele dienst, die gewetensvol wil werken. Dat is ook nodig, want de dienst bevindt zich in de grijze zone van de democratie." Daarmee doelt hij op het feit dat de MIVD niet voor iedereen transparant kan zijn. Voor een inlichtingendienst is volgens hem daarom een hoog moreel profiel nodig. "Dat moet bij de mensen zelf leven, dat kun je niet opleggen. Ik merk dat dit leeft, bijvoorbeeld door de manier waarop MIVD'ers met informatie omgaan: de gecompartmenteerde werkwijze, op basis van *need-to-know*. Ik merk het ook aan de persoonlijke bescherming van medewerkers."

Vergeleken met de Koude Oorlog is de inlichtingendienst anno 2007 volgens de minister veel meer geïntegreerd in de krijgsmacht. Hij legt uit: "Ten tijde van de Koude Oorlog lagen de verhoudingen heel anders. Het operationele leger stond paraat om te strijden tegen de Russen. Sommige inlichtingendiensten vormden eilanden die geheime operaties uitvoerden. De MIVD zit veel dichterbij de krijgsmacht en dat is goed. De meerwaarde van de dienst voor de krijgsmacht is daardoor veel duidelijker. De krijgsmacht heeft namelijk op tactisch niveau oren en ogen nodig. De MIVD en de verwervingsmiddelen voor inlichtingen van de krijgsmacht, zoals 103 ISTAR bataljon, kunnen dat leveren. De MIVD draagt zorg voor het goed functioneren van de inlichtingenketen binnen Defensie. Zeker met het type tegenstanders waar we in Afghanistan mee te maken hebben, is dat van belang."

Van Middelkoop geeft aan dat een expeditie krijgsmacht als de onze in crisisgebieden afhankelijk is van een sterke inlichtingencapaciteit. Wat dat betreft heeft hij met overtuiging ingestemd met de uitbreiding van het aantal functies bij de MIVD. "Inlichtingen zijn nodig voor de bescherming van de

levens gered'

eigen militairen. Er zijn concrete voorbeelden te noemen waarin het werk van de MIVD levensreddend is geweest. Een voorbeeld daarvan is de waarschuwing voor een hinderlaag in een uitzendgebied."

Gedetailleerd

Op de vraag of hij ruimte ziet voor verbetering, moet hij even nadenken: "Versterking van de inlichtingenketen is, met oog op de bescherming van eigen personeel, van groot belang. De MIVD is daarom druk doende op de interne en externe arbeidsmarkt om uit te breiden. Werken bij de MIVD is interessant en uitdagend in Nederland, maar ook in missiegebieden. Natuurlijk, er wordt gewerkt aan de verdere professionalisering van de MIVD en ook de samenwerking in teams en uitwisseling met de AIVD moet intensiever.

"Ik verbaas me erover dat de MIVD zo veel weet; de rapportages zijn heel gedetailleerd. Er is echter ook veel dat we niet weten. Het lastige waar de MIVD mee te maken heeft, is namelijk dat er een goede profetie van de dienst wordt verlangd. De 'weerberichten' die er dagelijks worden geschetst, zijn heel goed en

die hebben, zoals ik al eerder aangaf, levens gered. Weergeven hoe de situatie over een maand zal zijn, is nu eenmaal moeilijker."

Internationale samenwerking

De voorganger van de huidige minister van Defensie, Henk Kamp, gaf in een interview in Ingelicht

nr 5, september 2004 aan dat de internationale samenwerking op het gebied van inlichtingen verbeterd kan worden. "Er heerst nog te veel een cultuur van 'voor wat, hoort wat'." Van Middelkoop reageert hierop door te stellen dat alle internationale samenwerking pure winst is. "Maar", benadrukt hij, "het vergt een vertrouwenssprong, omdat de partners vaak dubbele agenda's hebben en het werk vertrouwelijk en beschermd is."

Hij merkt ook op dat het moeilijk is de krijgsmacht delen van verschillende staten of landen te laten samenwerken. "Dat is inherent aan het feit dat staten soeverein zijn en niet afhankelijk van het gezag van een andere staatsmacht, dat maakt internationale samenwerking lastig. Daarom ben ik blij dat ik tijdens mijn bezoek aan de MIVD te horen kreeg dat we internationaal goed samenwerken. Nederland is een belangrijke partner binnen de NAVO. Nederland behoort niet tot de grootste, maar ook niet de kleinste partners. Bij de MIVD is dat net zo. Je kunt de MIVD niet vergelijken met een Amerikaanse inlichtingendienst als de Central Intelligence Agency (CIA) of National Security Agency (NSA), maar de MIVD wordt internationaal wél gewaardeerd en als goede partner gezien."

Spagaat

Van Middelkoop is niet alleen klant, maar legt ook vertrouwelijk verantwoording af aan de commissie voor I&V diensten van de Tweede Kamer over het functioneren van de dienst. Brengt dat hem niet in een spagaat? "Ik heb inderdaad naast een bulk 'openbaar' werk, ook de verantwoording van de MIVD naar het parlement toe. Dat vind ik heel waardevol. Ook omdat ik een parlementair verleden heb en dus weet hoe belangrijk het is om het parlement goed te informeren.

Daarnaast vind ik het heel plezierig dat er een orgaan is dat de dienst controleert - op een aangepaste manier, omdat de MIVD een bijzondere dienst is. De Commissie van Toezicht op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten is daarin heel belangrijk. Het is belangrijk een pottenkijker te hebben die de dienst van binnenuit kent." ●

De MIVD verricht zijn taken onder verantwoordelijkheid van de minister van Defensie. Er wordt met name gewerkt op basis van een Jaarplan dat de minister vaststelt na behandeling met direct betrokken collega's in de Raad voor de Nationale Veiligheid. De MIVD moet onafhankelijk kunnen adviseren en ressorteert daarom onder de secretaris-generaal (SG). De minister ontvangt dagelijks rapportages van de MIVD. De minister-president, de minister, de CDS, de Hoofddirectie Algemeen Beleid (HDAB) en anderen kunnen natuurlijk ad hoc opdrachten geven en verzoeken indienen bij de MIVD. In het Jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over alle activiteiten van de MIVD. ●

RELATIEDAG IN TEKE TECHNOLOGIE

Defensieorderbedrijven kunnen het doelwit zijn van spionage door buitenlandse inlichtingendiensten. Dat werd weer eens duidelijk tijdens de zestiende relatiedag die de AIVD en de MIVD op 15 oktober en op 6 en 12 november organiseerde voor alle relaties van de MIVD en AIVD. De dag stond in het teken van (on)gewenste technologieverspreiding.

“Het is lastig over spionage te praten”, geeft de spreker die namens de AIVD een presentatie verzorgt, aan. “Als spionage goed wordt uitgevoerd, merk je er niets van. De kern van spionage is namelijk dat het onzichtbaar is. Het is onzichtbaar op menselijk, maar ook op technologisch niveau.

Een goed voorbeeld hiervan is het draadje dat in 2003 in het gebouw van de Europese Raad werd gevonden. Dit draadje was tijdens de bouw in 1995 al in het beton gegoten. Pas na een aantal jaren werd

ontdekt dat in zeven kamers de commissievergaderingen van de EU commissies werden afgeluisterd. Er moesten vloeren en muren worden gesloopt om uiteindelijk bij de af luisterapparatuur uit te komen. De dader is onbekend, de werking van het apparaat is onbekend en de informatie die in al die jaren is onttrokken, is onbekend.”

Versnipperd papier

Defensieorderbedrijven moeten zich goed bewust zijn van de kans op spionage binnen het bedrijf. “Bedrijven kunnen kwetsbaar zijn, omdat medewerkers kunnen beschikken over informatie waarmee ze goedschiks of kwaadschiks, bewust of onbewust informatie kunnen afstaan aan buitenlandse inlichtingendiensten”, zegt de AIVD’er.

Vanuit de goed gevulde zaal klinkt de opmerking dat het meest gevaarlijke hieraan het onbewust delen van informatie is. “Hoe kunnen we ons hiervan bewust worden?” De AIVD’er reageert dat het belangrijk is moeilijke, ongrijpbare zaken te durven benoemen. Hij geeft een sprekend voorbeeld: “Op een ambassade in het buitenland gaat het papier door een versnipperaar. De blauwe vuilniszakken worden door een speciale dienst opgehaald. Op een dag zegt het lokaal ingehuurd personeel dat ze de vuilnis zelf wel even naar de vuilnisstort brengen, inclusief de blauwe zakken papier. ‘Anders blijven

jullie zo in de stank zitten.’ Het is op zo’n moment moeilijk om te zeggen: ‘Nee joh, dat hoeft niet.’ Maar eigenlijk moet er een belletje gaan rinkelen: misschien gaat het personeel het vuilnis doorzoeken. En dan vooral het versnipperde papier in de blauwe zakken, want daarvan is zeker dat het gerubriceerde informatie bevat.”

“Je moet niet meteen chronisch wantrouwend tegenover alle mensen staan”, relateert hij zijn voorbeeld, “maar je moet wel luisteren naar je gevoel. Als je door iets *getriggerd* bent, neem dan de tijd om kleine voorvallen binnen je bedrijf beter te bekijken.”

De AIVD’er geeft nog een voorbeeld: “Het komt ook voor dat defensieorderbedrijven op een beurscontacten leggen met anderen. Van hen horen ze vervolgens een jaar niets van en opeens krijgen ze een mail, waarin heel onschuldig om informatie wordt gevraagd.”

Voor een man van een bedrijf dat onder meer elektronica levert voor apparatuur dat wordt gebruikt voor covert-operaties is dat herkenbaar. “Je denkt vaak: ‘mij overkomt dat niet’, maar het kan dichtbij komen. Ik heb eens op een beurs iemand om informatie over bepaalde apparatuur gevraagd. Pas na een poos kreeg ik een mail waarin hij geen antwoord gaf op mijn vragen, maar mij juist om informatie vroeg. Om mijn vraag beter te kunnen beantwoor-

N VAN (ON)GEWENSTE VERSPREIDING

den, wilden hij weten wat de apparatuur dan precies moest kunnen. Als je niet oppast, geef je zo belangrijke details over producten of werkwijze weg.”

Beveiliging

“Spionage is een sluipend gevaar”, zegt een deelnemer die namens Aarding Special Products, een bedrijf dat gronduitrusting voor militaire vliegtuigen en vliegvelden fabriceert, op de relatiedag aanwezig is. “Het is goed om te horen waar je op moet letten. Beveiliging is continu een issue, maar verdient af en toe extra aandacht. Dan moet alles rondom de beveiliging weer even op een rijtje worden gezet. Dat is het interessante van deze dag: je wordt er weer mee geconfronteerd en gaat er wat mee doen.”

ABDO

Defensieorderbedrijven zijn bedrijven die in opdracht van defensie werkzaamheden uitvoeren. Daarbij wordt vaak gerubriceerde informatie uitgewisseld. Daarom moeten deze bedrijven zich aan de beveiligingseisen houden, zoals beschreven in de Algemene Beveiligingseisen voor Defensieopdrachten 2006. In deze ABDO staan ook alle regelingen en betrouwbaarheidseisen voor de informatiebeveiliging en diverse uitvoeringsbepalingen.

Volgens een adviseur Corporate Security moet er dan ook een vervolg op deze dag komen. “Er moet niet alleen worden gepraat, maar ook actie ondernemen. Wij hebben als bedrijven mogelijk last van spionage. Met name het onderkennen hiervan zit onvoldoende op het netvlies van het management. De overheid waarschuwt ons daar terecht voor. De overheid zou naar mijn idee als volgende stap vitale bedrijven moeten uitnodigen om te bespreken hoe dit probleem gezamenlijk kan worden aangepakt.”

Raketten

Vanuit de MIVD is er een presentatie over proliferatie van ruimtevaarttechniek. Dergelijke proliferatie wordt vaak gezien als iets wat moet worden tegengegaan, terwijl het in sommige gevallen gewenst kan zijn. Het kan bijvoorbeeld goed zijn voor internationale samenwerking en kennisoverdracht. Een ander voorbeeld is satellietnavigatie. Waar zouden we zijn zonder het *Global Positioning System* (GPS)? Het gevaar schuilt echter in het *dual use* karakter van ruimtevaart: het is civiel én militair toepasbaar. De ruimte wordt volop gebruikt voor aardobservatie-, communicatie- en navigatiedoeleinden. Steeds meer niet-westerse landen gaan gebruik maken van satellieten, die naast vreedzame toepassingen ook voor militaire doeleinden kunnen worden ingezet. Daarnaast staan draagraketten in nauwe

relatie tot ballistische raketten. Om een satelliet te lanceren, is een draagraket nodig. “Daarmee is de stap naar het produceren van langeafstandsraketten niet groot meer”, zegt de MIVD’er, “want de benodigde technologie is ook toepasbaar voor de ontwikkeling van dergelijke ballistische raketten. Dus het is niet gek als mensen ongerust worden als bepaalde landen in het Midden-Oosten zeggen zelf satellieten te willen lanceren.”

Museum

Een relatiedag als deze wordt al zestien jaar georganiseerd en is bedoeld voor alle bedrijfsrelaties van de AIVD en de MIVD. De diensten organiseren deze dag gezamenlijk, omdat ze ten aanzien van het bedrijfsleven één loket willen vormen. Luitenant ter zee der Eerste klasse René Hendriksen, Stafmedewerker van Bureau Industrie Veiligheid en organisator van deze dag is tevreden over de opkomst. “Op alle drie de dagen, waarop overigens hetzelfde programma werd georganiseerd, lieten 123 bedrijven zich vertegenwoordigen. Er zijn 173 personen gekomen”, zegt Hendriksen na afloop van de derde dag. Naast een informatief gedeelte, staat er ook elk jaar iets actiefs op het programma. Dit jaar kregen de deelnemers een rondleiding door het Militaire Luchtvaartmuseum. ●

Bloggen voor het vaderland

“Wie in een bedrijf over gevoelige informatie beschikt, moet op zijn woorden passen en soms zijn mond houden. Als het belang van de informatie groot genoeg is, kan het nodig zijn alle mededelingen naar buiten vooraf te controleren, want wat eenmaal *out there* is, is doorgaans niet meer terug te halen...”, aldus Herbert Blanckesteijn in ‘FOX-IT’.

Zoals zoveel afdelingen binnen onze dienst wordt ook de Afdeling Integrale Veiligheid (AIV) bestookt met mailings. Zo ontvingen wij onlangs de oktobereditie van ‘FOX-IT’, het blad van de gelijknamige, in *security* handelende firma. Hierin verbaast columnist/journalist Herbert Blanckesteijn zich erover dat waar een bedrijf doorgaans zijn eigen belang laat prevaleren, het een “algemeen gevoeld sentiment is dat je mensen ongehinderd hun zielenroerselen met de wereld moet kunnen laten delen, ook vanuit een bedrijf...”

Iederéén onbelemmerd bloggen?

Blanckesteijn doelt hiermee op het bloggen op internet, een wereldwijde hobby waarbij mensen niet schromen uit de school te klappen over belangrijke, veelal gevoelige zaken. De baas tot eikel uitroepen bijvoorbeeld, of de kwaliteit van een product ter discussie stellen. Hoewel het niet echt verstandig is, zijn er toch mensen die dit doen. De kans is immers groot dat de uitingen een eigen leven op internet gaan leiden, hetgeen een carrière een hele andere wending kan geven...Kortom, een goede reden om het niet te doen.

Blanckesteijn vervolgt: “Het bedrijf waar de *core business* over leven en dood gaat, het leger, heeft zo ongeveer het liberaalst denkbare blogbeleid. Nederlandse soldaten in Afghanistan mogen maar raak bloggen; er is alleen controle achteraf. Vrijheid van meningsuiting, ziet u. Dat heeft al eens vreemde gevolgen gehad, zij het dat er toen ‘alleen maar’ denigrerende uitingen over Afghanen op het web stonden. Als op een dag doden vallen door onvoorzichtige teksten op een weblog zal de publieke opinie de vraag stellen hoe het leger zo stom kon zijn. Misschien moet het leger zich dat nu alvast afvragen...”

Blanckesteijn raakt met deze quote een pijnlijke plek,

maar is ook een beetje kort door de bocht. Al maakt onze organisatie niet de indruk ons bloggedrag op korte termijn te willen aanpakken, men maakt zich wel degelijk druk om *combat blogging*. Daarom bezint Defensie zich op maatregelen om het wegsijpelen van vitale informatie te voorkomen, zelfs om blogging op uitzendlocaties geheel onmogelijk te maken. Met slechts ‘organisatorische’ maatregelen kun je deze ‘slag’ nou eenmaal niet winnen.

Gemoedstoestand

Maar waarom zijn veel militairen eigenlijk bereid om hun zielenroerselen op internet te publiceren? Daar waar men familie en vrienden wil informeren over verblijf en gemoedstoestand op een uitzendlocatie, is internet natuurlijk een uitstekend medium. Uitspraken die de bevolking kunnen beledigen, operaties kunnen schaden, of schadelijk kunnen zijn voor jezelf of jouw naasten, horen nergens thuis, en al helemaal niet in een openbaar blog op internet. Hoe gaat u, bijvoorbeeld tijdens uw uitzending, om met de persoonsgegevens van uzelf, uw familie en collega’s? Ik raad u aan om eens te googelen naar ‘weblog afghanistan militairen’. Via via komt u op weblogfinders, blogs van militairen en links naar andere weblogs. Zo komt u bijvoorbeeld uit bij de populaire site ‘www.waarbenjij.nu’. U zult zich verbazen hoeveel uitgezonden militairen op deze site actief zijn, niet in het minst hoeveel hiervan onder hun eigen naam en woonplaats staan ingeschreven. Probeer eens deze gegevens via ‘detelefoongids.nl’ te herleiden tot een adres. Vooral de adressen van mensen die geen namen hebben als Jansen, Van Dijk of De Vries zult u snel vinden. Zou dit de reden kunnen zijn dat het thuisfront nog wel eens lastig wordt gevallen tijdens een (of uw) uitzending?

Losers

Blanckesteijn sluit af met: “Een leger met vrijheid van meningsuiting is een leger van *losers*.” Ik zou zeggen: “Een militair die zichzelf, zijn of haar naasten of de dienst te kijk zet is een *loser*.” Wat zou u zeggen?●

BPV digitaliseert archieven

Het Bureau Personele Veiligheid (BPV) is druk bezig om haar archieven te scannen in het kader van het project e-DIV (electronische Documentaire Informatievoorziening). Om een idee te geven van wat er allemaal bij komt kijken en wat de ervaringen zijn van de medewerkers van BPV met het digitaliseren van de archieven en werkprocessen, spreekt de redactie met hen.

Het project e-DIV beoogt een betere, snellere en zoals de naam al zegt, digitale documentaire informatievoorziening. Hierbij gaat het niet alleen om het digitaliseren van de archieven, maar ook het inzichtelijk maken van elke stap binnen de werkprocessen en het digitaliseren van deze processen.

Majoor Paul Mulder, waarnemend hoofd van BPV, vertelt: "Binnen de MIVD is BPV koploper met het digitaliseren van de archieven. Wij zijn een goede *test-case* omdat we erg veel archieven hebben. De archieven die onder de archiefwet vallen, dienen gescand te worden. Binnen ons bureau vallen de veiligheidsonderzoeken hieronder.

Op dit moment zijn we dus druk bezig met het scannen van deze archieven, waarvoor we vier externe medewerkers hebben ingehuurd. Voor wat betreft het digitaliseren van de werkprocessen is fase 1 niet zolang geleden afgesloten. Dit wil zeggen dat de processen in kaart zijn gebracht. Kortweg houdt dit in dat je bepaalde stappen en handelingen in het proces onderscheidt, die uiteindelijk elektronisch worden gemaakt. Het elektronisch maken van deze processen staat voor 2009 op de agenda." Paul vervolgt zijn verhaal: "Met het scannen van de archieven zitten we nu in een transitiefase. De mensen binnen ons bureau worden bekend gemaakt met de digitalisering van de archieven. Ze kunnen nu ook in het systeem kijken. Hierna is het uiteraard belangrijk dat iedereen vertrouwd raakt met het digitale systeem. Al met al heeft dit project een behoorlijke impact. Het brengt extra werklust met zich mee en reeds gedigitaliseerde dossiers moeten bijgewerkt worden. Daar tegenover staat dat de toegankelijkheid en de gebruiksvriendelijkheid veel groter wordt. Het ideale plaatje is bereikt als straks alles digitaal gaat, dus als ook de werkprocessen gedigitaliseerd zijn."

Scanruimte

Op dit moment staat BPV echter nog in het teken van de scanwerkzaamheden van de archieven. Fred Flanderhijn, die zich bezighoudt met het functioneel beheer, zorgt ervoor dat de medewerkers die zijn ingehuurd voor de scanwerkzaamheden voldoende dossiers hebben om te scannen. Fred vertelt: "Voordat deze medewerkers de dossiers krijgen aangeleverd om te scannen, zorgen we er binnen BPV voor dat ze zijn geschoond. Dit houdt onder andere in dat dubbele stukken en notities eruit gehaald worden. Op dit moment moeten we de volgende stap dossiers weer gaan schonen. Daarnaast breng ik de gescande dossiers terug naar het archief en check of alles goed is." Fred is ook degene die de medewerkers van BPV kan autoriseren om in het digitale systeem te kijken. Hij vertelt: "Dit wordt nog niet veel gedaan, maar het is ook een kwestie van wennen."

De externe krachten, die de archieven scannen, zijn Ita Pronk-Wijnhamer, Ilonka Christen, Ineke Koper en Barbara Niemann. De dames vertellen: "Nadat de dossiers zijn geschoond, bereiden we ze voor op het scannen. We kennen barcodes toe aan de documenten in de dossiers. Dit noemen we formeel indiceren. De barcodes zijn ontworpen door Kees van Gils, van het project e-DIV, in overleg met BPV. De code geeft aan welk onderzoek het betreft, of dit het eerste, tweede of derde onderzoek is en om wat voor document het gaat. Het kan dus gaan om een staat van inlichtingen, een weigering of een vertraging. De dames scannen gemiddeld 150 dossiers per dag en hebben tot nu toe bijna 14.000 dossiers behandeld. Ze vinden dat de medewerking op de afdelingen fantastisch is. Ilonka zegt: "Het leuke is dat we alle vier zowel de indexering als het scannen doen. Op deze manier kunnen we elkaar ook makkelijk vervangen. Dit bevalt goed."

Uiteindelijk zal BPV dus overstappen van papieren naar digitale dossiers. Op naar een nieuw tijdperk dus.●

FIELD HUMINT: EEN

Informatie afkomstig uit menselijke bronnen is tijdens een uitzending belangrijk voor de commandant te velde, maar ook voor het politiek strategische niveau in Nederland. Op verschillende manieren houdt Defensie zich hier mee bezig. Van teams van de Field Humint Pelotons van 103 ISTAR bataljon tot teams van de MIVD.

De opdracht is simpel: logisch en systematisch informatie onttrekken uit menselijke bronnen.

“Daarvoor heb je geen ingewikkelde technologieën nodig, alleen pen, papier en gezond verstand. Je kunt alles vragen. Maar je moet de informatie wel zelf halen. Het komt niet zomaar naar je toe”, zegt majoor Rave, commandant van het eerste Field

Humint Peloton van 103 ISTAR bataljon.

Field Humint voorziet voor een groot deel in de informatiebehoefte van een eenheid. Deze vorm van inlichtingen verkrijgen is onder te verdelen in drie categorieën: overt, discreet en covert (zie kader), de laatste twee staan ook wel bekend als *source operations*.

Het 103 ISTAR bataljon kent sinds 2003 een Field Humint Peloton (FHP). In augustus 2007 is het tweede peloton opgericht, waarvan majoor Rob Sentse de commandant is. In september 2008 moet het derde peloton gereed zijn. Vervolgens zullen de drie pelotons in 2010 worden ondergebracht in een Field Humint Compagnie. Om genoeg mensen te werven, vindt er elke twee maanden een informatieochtend plaats. Geïnteresseerden krijgen te horen wat Field Humint inhoudt en ook hoe ze zich kunnen inschrijven voor een functie als zogenoemde hoofdtaker of neventaker. Hoofdtakers zijn militairen die als contact-handler en ondervrager werkzaam zijn binnen een FHP van 103 ISTAR bataljon. Neventakers keren na selectie, training en uitzending weer terug naar de eigen eenheid. Zowel hoofd- als neventakers krijgen na een selectie door het Dienstencentrum Psychologisch Advies en Selectie, een opleiding tot contact-handler en ondervrager op het Defensie Inlichtingen en Veiligheidsinstituut.●

VAK APART

De Field Humintteams plannen zorgvuldig gesprekken met mensen van wie ze verwachten dat ze veel informatie kunnen verstrekken. “Het voeren van zulke gesprekken, source operations, is een vak apart”, zegt majoor Rave “Het is niet zomaar een kunstje dat je onder de knie moet hebben. Niet iedereen kan dat.”

Een contact-handler, zoals de militair die source operations uitvoert wordt genoemd, moet verschillende eigenschappen in huis hebben. “Het belangrijkste is dat je oprechte interesse in andere mensen hebt”, geeft een Field Humint-man aan. “Heb je dat niet, dan val je door de mand en kun je het verzamelen van informatie via menselijke bronnen wel vergeten.” Daarnaast moet de militair kunnen netwerken, sensitief zijn, integer en verantwoordelijk, met een hoge frustratietolerantie.

Een James Bond type? “Zo iemand zoeken we dus niet”, reageert Rave. “We zoeken mensen die kunnen opgaan in de massa, die op zichzelf zijn aangevoelen.”

Zinnig geheim

De Field Humintteams werken vaak veel opener en herkenbaarder dan de teams van de MIVD die informatie halen uit menselijke bronnen. Toch hangt er volgens Rave een sfeer van geheimzinnigheid rondom Field Humint, die helemaal niet nodig is. “We zijn niet geheimzinnig, maar zinnig geheim”, benadrukt Rave. “We zijn open waar dat kan en gesloten waar nodig.”

Onder zinnig geheim verstaat hij onder meer dat de verschillende teams - overt, discreet en covert - maximaal informatie met elkaar moeten delen, om

zo een gezamenlijk product te verkrijgen. “We verzamelen allemaal informatie voor de operationele commandant”, zegt Rave. “Daarvoor zijn we op aarde”, vult zijn collega aan. “We zijn allemaal raders in een groter geheel. Ook de Afdeling Humint (AHM) van de MIVD. Zonder één van die raders loopt het stroef. Niet alleen als ons deel wegvalt, ook als een ander deel wegvalt.”

Hoofd Bureau 3 van de afdeling Humint van de MIVD beaamt dat. “Er is een wisselwerking tussen de teams. Field Humint levert informatie van lokale bronnen ten behoeve van de commandant. Wij kunnen op onze beurt een door Field Humint aangeboorde bron voor hen valideren: is een bron geloofwaardig? En komt de informatie overeen met de gegevens die wij hebben? Maar de operateurs te velde kunnen voor ons weer informatie verifiëren.”

Bron

Het kan voorkomen dat in een uitzendgebied diverse humintactiviteiten tegelijkertijd plaatsvinden. “In dat geval moeten de operaties goed worden gecoördineerd. Dat is een van de taken van de deconflictiefficer (G2X) binnen de sectie G2”, geeft Rave aan. “Het kan niet zo zijn dat dezelfde bron op een dag drie keer wordt benaderd door drie verschillende teams die allemaal dezelfde informatie willen hebben. De teams moeten elkaar aanvullen en niet in elkaars vaarwater gaan zitten.”

“Het komt voor dat een persoon, een bron, informatie heeft waar het ene team meer nut van heeft dan het andere team”, vult het hoofd van Bureau 3 aan. “Wat dat betreft ondersteunen we elkaar en stemmen we onze werkwijze met elkaar af. We weten elkaars interesses en kunnen op grond daarvan bepalen bij wie een bepaalde bron op de juiste plaats is.” ●

OVERT, DISCREET EN COVERT

Overt: tactisch-operationeel niveau. De informatie is bestemd voor de commandant te velde. De informatie wordt verkregen doordat militairen, onder meer tijdens een patrouille in gesprek raken met lokale bevolking.

Discreet: wordt op onopvallende en discrete wijze uitgevoerd door contact-handlers, speciaal opgeleid en getraind personeel dat contacten aangaat met geselecteerde personen. Dit wordt uitgevoerd door contact-handlers van een Field Humint Peloton, ten behoeve van de commandant te velde.

Covert: politiek strategisch niveau, heimelijk, uitsluitend door operateurs of agent-handlers (gespecialiseerd personeel) van de MIVD. ●

Informatiebeveiligingsplan ATLAS krijgt goedkeuring van ADD

De Audit Dienst Defensie heeft het Informatiebeveiligingsplan van het nieuwe netwerk van de MIVD, ATLAS, goedgekeurd. Met deze toereikendverklaring is de volgende mijlpaal bereikt in het veilig verwerken van zeer hoog gerubriceerde informatie binnen de MIVD.

De regelgeving voor de rijksoverheid schrijft voor dat van ieder computernetwerk een Informatiebeveiligingsplan (IBP) moet worden opgeleverd. In dat IBP staan alle beveiligingsmaatregelen die genomen moeten worden om de veilige verwerking van informatie te garanderen. In veel gevallen wordt dat IBP echter pas opgeleverd nadat het netwerk in gebruik is genomen. Dat geldt niet voor ATLAS; het IBP is opgesteld ruim voordat het ATLAS netwerk wordt uitgerold. Volgens Jan de Boer, beveiligingsadviseur van het project HTI, is het binnen Defensie uniek dat nog voordat een netwerk is gebouwd, bekend is aan welke veiligheidsmaatregelen het moet voldoen.

In april is het IBP opgeleverd en overgedragen aan het ontwikkelteam van het project HTI. Daardoor zijn de ontwikkelaars in staat gesteld om het technisch ontwerp van ATLAS zo te realiseren dat aan alle veiligheidseisen is voldaan.

De rol van de Audit Dienst Defensie (ADD) is in het goedkeuringstraject essentieel; zij beoordeelt of het IBP op correcte wijze tot stand is gekomen en geeft daardoor zijn goedkeuring aan de maatregelset. Die maatregelset is de rechtstreekse uitkomst van het werk van Peter Roodhuyzen die een risicoanalyse tool gevuld heeft met een model van ATLAS en diverse risicoscenario's die gerelateerd zijn aan de hoogte van de rubricering van de te verwerken informatie.

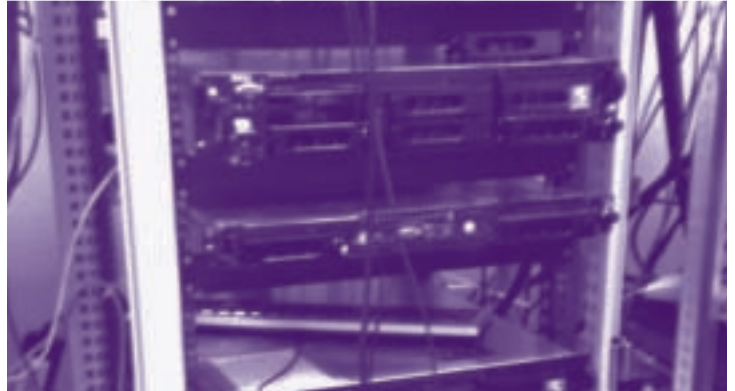
Accreditatie

De volgende stap is een onderzoek door de Beveiligingsautoriteit, het hoogste orgaan binnen Defensie op het gebied van beveiliging. Hij zal in de eerste helft van 2008 controleren of alle beveiligingsmaatregelen ook daadwerkelijk in het ontwerp van ATLAS zijn opgenomen, of de fysieke beveiliging op orde is en of de procedures worden nageleefd. Het resultaat van dit onderzoek zal leiden tot een goedkeuring om hoog gerubriceerde gegevens op ATLAS te mogen verwerken, de zogenaamde accreditatie.●

HERINRICHTING MIVD ICT

Het project Herinrichting MIVD ICT Organisatie is gestart. Dit houdt onder meer in dat de huidige Afdeling Informatie Management (AIM) en de sectie VI-systeembeheer Den Haag van de Afdeling Verbindingsinrichtingen (AVI) worden samengevoegd tot een bureau dat onder de werknaam Bureau ICT (BICT) zal beginnen. Het gaat vallen onder de Stafafdeling Ondersteuning. Dit Bureau ICT zal vervolgens intern reorganiseren om af te stemmen op het beheren van Atlas. Daarbij zal ook een nieuwe naam voor het bureau worden gekozen.

Dit project hangt samen met het project Herinrichting Technische Infrastructuur (HTI) en is een vervolg op de reorganisatie 'Versterking MIVD'. Op het moment zijn er binnen de MIVD verschillende systemen en netwerken met hun eigen beheersecties. Met de komst van Atlas (project HTI) is er één systeem. Met deze nieuwe technische infrastructuur is het ook nodig het beheer van dit systeem goed te regelen.

Daarvoor is het project Herinrichting ICT Beheerorganisatie (HBO) gestart. Dit project voorziet in de inrichting van processen, de benodigde opleidingen - zodat de beheerders leren werken met de nieuwe infrastructuur- en ook in het ontwerp een nieuwe ICT-organisatie. In het kader van HBO is een blauwdruk ICT Organisatie opgesteld, dat dient als basis voor de feitelijke reorganisatie van twee beheerorganisaties naar één MIVD ICT beheerorganisatie. Het Directie Overleg heeft in oktober met deze blauwdruk ingestemd. Het project Herinrichting MIVD

ICT Organisatie draagt zorg voor deze feitelijke reorganisatie. Inmiddels is de orgaanbeschrijving van het nieuw op te richten BICT opgesteld. Nu moet nog worden bepaald wie welke taken in z'n takenpakket krijgt en vervolgens worden de nieuwe functies beschreven. Op 1 juni 2008 vindt vervolgens de omslag plaats en zal iedereen gaan werken volgens de nieuwe organisatie.

De Herinrichting MIVD ICT Organisatie is buiten de reorganisatie van de MIVD gehouden. Daar is bewust voor gekozen, omdat het HTI-project niet in de pas loopt met de reorganisatie van de MIVD. Het HTI-project loopt daarnaast ook nog uit in tijd. Het reorganisatieplan van de MIVD mocht geen vertraging oplopen. Ook moet het HTI-project en het inrichten van de nieuwe beheerorganisatie, die is gekoppeld aan de nieuwe infrastructuur, zorgvuldig worden uitgevoerd. Dit waren genoeg redenen om de Herinrichting MIVD ICT Organisatie als een separaat traject te behandelen.●

Kerstlunch en nieuwjaarsborrel

Het afgelopen jaar is er veel gebeurd. Zomaar een kleine greep: de missie in Afghanistan, Versterking MIVD, de oprichting van de NSO, het vijfjarig bestaan van de WIV en de MIVD. Het was een jaar waarin hard is gewerkt aan 'Vooruitziend Vermogen voor Vrede en Veiligheid'.

Om dit jaar gezellig met elkaar af te sluiten is er op 20 december een Kerstlunch. Om 12.00 wordt iedereen bij gebouw 147 op de Frederikkazerne opgewacht met een glaasje glühwein.

Daarna is er gelegenheid onder het genot van feestelijke warme en koude hapjes bij te kletsen. De lunch duurt tot 16.00 uur.

Het is de bedoeling dat deelnemers aan deze lunch zich overeenkomstig de gelegenheid kleden: feestelijk dus.

Nieuwjaarsborrel

Op 7 januari is er op het dak van gebouw 32 een nieuwjaarsborrel. Van 12.00 tot 14.00 uur is er muziek, erwtensoep en glühwein. En de gelegenheid elkaar gelukkig nieuwjaar te wensen.●

Sfinx in de houdgreep

Maarten van Lieshout werkt nog maar een paar maanden bij de MIVD, bij de afdeling Informatie Management (AIM) om precies te zijn. In deze Sfinx houdt hij Ingelicht in de houdgreep om te kunnen vertellen over zijn hobby's.

Hij is een fervent koker. Tenminste: in het weekend, als hij er tijd voor heeft, experimenteert hij er met verschillende ingrediënten lustig op los. Maar er is iets waar hij nog veel enthousiaster over vertelt: hij doet al 35 jaar aan judo en wil daar voorlopig nog wel mee doorgaan. "Er zijn mensen die zelfs op hun negentigste nog aan judo doen."

Dat het Van Lieshout ernst is met de judosport, blijkt uit zijn bewering dat het eigenlijk op basisscholen verplicht vak zou moeten zijn. "Iedereen valt wel een keer van de trap of van de fiets. Dan is het handig als je weet hoe je je val kunt breken."

Zelf is hij jeugd-judoleider en geniet hij ervan als hij kinderen op de judomat ziet staan: "Voor hen is judoën echt een spel. Ze nemen het nog niet zo serieus. Ook kunnen ze hun ei, hun energie kwijt. Het kan een uitlaatklep voor ze zijn. Zo werkte het voor mij wel in ieder geval."

Kampioenschappen

Van Lieshout heeft de zwarte band, tweede dan. Een 'dan' is een graad, die aangeeft hoe goed iemand is. Als kind is hij begonnen en nu

mag hij zelf kinderen tot vijftien jaar lesgeven als officieel jeugd-judoleider. Ook is hij scheidsrechter geweest, maar dat was met zijn werk bij de Marine op een gegeven moment niet meer goed te combineren.

In zijn jongere jaren heeft Van Lieshout op semi-topniveau aan wedstrijden meegedaan. Regionale, militaire en marinekampioenschappen; hij liep ze allemaal af. Ook deed hij mee aan buitenlandse wedstrijden. "In Frankrijk stond ik voor zo'n vijfduizend mensen. Dat was erg indrukwekkend. In Amerika, waar we in 1985 met een paar schepen lagen, organiseerde een collega een toernooi met Amerikanen. Wij waren daar met zo'n zeven mensen en gingen met vijf prijzen weg. Dat hebben we dus niet verkeerd gedaan", grijnst Van Lieshout. "

Talent

Hoewel hij dus behoorlijk actief is geweest in het judoën, heeft hij nooit de ambitie gehad een topsporter te worden. "Dat ging mij te ver. Daarvoor moest ik teveel dingen laten. Je moet dan letten op wat je eet en je moet veel trainen. Natuurlijk moet je er ook talent voor hebben."

Rond zijn 32e levensjaar stopte hij met wedstrijden spelen. "Haha", grinnikt hij, "de omslag kwam tijdens een wedstrijd toen jongens van zo'n 16, 17 jaar tegen elkaar zeiden: 'Doet die ouwe ook mee?'" Maar dat wil niet zeggen dat hij de hele judo-wereld vaarwel heeft gezegd. Hij traint nog zo'n twee keer per week en gaat daar voorlopig mee door. ●

MIVD-wielertocht:

EEN KLASSIEKER IS GEBOREN

Op de valreep van het MIVD-lustrumjaar 2007 was het vrijdag 16 november dan eindelijk zover: een select groepje MIVD'ers ging van start voor een lustrum-wielertocht. Onder het motto 'Met Inspiratie Vereend Doortrappend' (MIVD) behaalden zij na ruim 110 kilometer de eindstreep.

Door: Pieter-Henk Schroor

Om 11:00 uur viel het startschot van een wielertocht die al ruim voordat een fietspedaal was rondgetrapt het stempel herfstklassieker had gekregen. En dat terwijl deze tocht niet kan bogen op enige vorm van traditie, maar vanwege de bladeren op de weg en de verwachte heroïek al snel zo werd bestempeld. Het weer was zoals je dat midden in de herfst kunt verwachten: frisjes met kans op regen en, bij wijze van uitzondering, geen al te straffe wind.

Het wielerpeloton bestond uit een groep van veertien renners, sommigen beter getraind dan anderen. Anderen beschikkend over meer koersinzicht dan sommigen. Het vertrek was enigszins rommelig. De wegkapitein moest het peloton flink aansporen in gesloten formatie te rijden, want dat maakt de koers veel lichter.

Maar na ongeveer tien kilometer kwam het peloton toch aardig op stoom en kon een redelijk tempo worden gehandhaafd.

Omdat altijd rekening moet worden gehouden met materiaalpech, hongerklop en ander ongerief, werd het peloton nauwlettend gevolgd door een bezemwagen met reserveonderdelen, gereedschap en grote hoeveelheden (dopingvrije) energiedragers aan boord.

Heilige Wielergond

De route, die dwars door het groene hart van de Randstad voerde, bestond uit twee etappes en bleek met het oog op de heroïek goed uitgekend: een wind-mee deel tot aan de lunch en een wind-tegen deel tot aan de finish.

Vermoedelijk mede door het windvoordeel werden in de eerste etappe sommige renners verleid tot snode demarrages en lepe ontsnappingen, maar telkens werden zij weer teruggeregpen door het peloton. De renner-D had zich intussen stevig op kop van dit peloton genesteld. De lunch kwam voor zowel vluchters als volgers als een verlossing. In het beroemde wielerdorp Rijpwetering, de geboorteplaats van Joop Zoetemelk, werd aangelegd bij restaurant De Vergulde Vos (heili-

ge wielergond, want gelegen naast Joops geboortehuis) voor een flink bord pasta, het erkende krachtvoer voor de renner. Al snel zat de stemming er goed in. Deze sloeg even om toen tikkende regengeluiden de groep er plotseling aan deden herinneren dat de lunchpauze voorbij was en het tweede, zwaardere, deel van de tocht niet langer op zich kon laten wachten. Regenjasjes aantrekkend en rillerig naar de hemel starend in de hoop dat dit de weergoden milder zou stemmen, kwam het peloton rond 14:30 uur weer in beweging.

Tijdens een lange rechte weg langs de Kaag kropen de renners dicht tegen elkaar aan en hervonden de meesten al snel weer het ritme van voor de lunch. Na een doorsteekje in Lisse werd de kust bereikt waar het peloton afboog in zuidelijke richting om de laatste dertig kilometer te worden vergezeld door Zuid-Hollands duinlandschap. De laatste loodjes bleken ook hier het zwaarst, want zelden werd langs de kust meer ontbloot tandvlees gesignaleerd. Groot was dan ook de euforie toen de Scheveningse watertoren werd gepasseerd en de renner-HOT zowaar nog een heuse tempoversnelling doorvoerde. Gelukkig boden de stoplichten op de Van Alkemadeaan uitkomst aan het moegestreden peloton, dat zonder uitvallers de eindstreep haalde.

Gele trui

Een echte wielertocht eindigt in de kroeg. Hoogtepunt van de dag was zonder meer de huldiging van de renners in het café Runners. Bij wielershuldigingen horen truien. Er werden vier kleuren vergeven. Geel voor de beste renner van de dag, groen voor de beste sprinter, wit voor de meest veelbelovende jongere en oranje -logisch op een dag van saamhorigheid- voor het 'oranjegevoel'. Het geel ging naar de renner-HOT vanwege haar bijna bovenmenselijke inspanningen en een fenomenale laatste jump. Het groen was voor Christiaan, de chauffeur van de bezemwagen, die na een opgelopen schade bij het parkeren van zijn auto moest sprinten voor zijn leven. De witte trui ging naar de renner-D, die vele jaren jonger was gebleken dan zijn paspoort vermeldt. De overige helden mochten zich tooien met Oranje.

Na afloop was iedereen het erover eens. Met Inspiratie Vereend Doortrappend, dat moest volgend jaar zeker weer gebeuren. Een klassieker was geboren.●

‘Je kunt heel veel leren

Tussen MIVD en AIVD bestaat een nauwe band. Op verschillende terreinen wordt samengewerkt. Voor beide diensten is het wettelijk kader uitgezet in de Wiv 2002, die dit jaar zijn eerste lustrum viert. In een serie dubbelinterviews onderzoeken Stroom en Ingelicht, personeelsbladen van de AIVD en de MIVD, hoe die samenwerking verloopt en hoe beide organisaties zich aan elkaar kunnen spiegelen. Deze keer spreken de bladen met juristen van de AIVD (Caroline, Peter) en MIVD (Anke, Freek).

Anke: Freek en ik werken bij de afdeling Juridische Zaken, die bestaat uit vier personen. Er wordt een tijdelijke uitbreiding voorzien. We houden ons specifiek bezig met de Wiv, dus de taken en bevoegdheden van de dienst, maar zijn daarbij ook generalist: we doen alle onderwerpen, we zijn niet onderverdeeld in clusters. Qua plaats in de organisatie zijn we ondergebracht bij de stafafdeling Control.

Caroline: Wij hebben drie clusters: Procesvertegenwoordiging, Operationeel en Bestuurlijke Zaken.

Peter: Procesvertegenwoordiging is wat groter, omdat daar de inzageverzoeken onder vallen, Bewerkers inbegrepen heb je daar een mannetje of negen. Het cluster Operationeel telt vijf en het cluster Bestuurlijke Zaken vier medewerkers.

Zijn de beide afdelingen qua taakstelling vergelijkbaar?

Freek: Wat er het meest uitspringt is dat wij wél betrokken zijn bij wetgeving, maar bij Defensie is nog een Directie Juridische Zaken die zich ook met wetgeving bezighoudt. Wij doen het niet als enige. Verder moeten wij de rechtmatigheidstoetsen uitvoeren over het functioneren van de dienst, dat omvat zowel het gebied van veiligheidsonderzoeken als inzageverzoeken en ook de bijzondere bevoegdheden.

Caroline: Als er bijvoorbeeld Kamervragen gesteld worden, behandelen jullie die ook?

Anke: Als er Kamervragen zijn met juridische aspecten, komen die ook bij ons via het kabinet van de directeur, die dit intern de MIVD coördineert.

over samenwerking

van elkaars expertise'

Zijn er binnen jullie taken lastige onderwerpen die geregeld terugkeren?

Freek: In ons werk kun je enerzijds strikt juridisch kijken, maar er zit altijd een politiek gevoelig kantje aan, altijd een component van hoe je iets politiek kunt verantwoorden. Dat loopt van mensen die je een Verklaring van Geen Bezwaar (VGB) weigert tot en met de inzet van bijzondere middelen.

Caroline: Wat ik in het begin moeilijk vond: wat kun je wél en wat kun je niet zeggen naar buiten toe. Vooral als je een inzageverzoek behandelt van iemand die psychisch niet zo sterk in zijn schoenen staat, dan weet je dat veel woorden anders kunnen worden uitgelegd dan jij gezegd hebt. Er wordt gesuggereerd dat wij mensen zouden afluisteren of verstoren of iemand achtervolgen. Dan wil je eigen-

lijk de waarheid zeggen, dat we echt niet iedereen achtervolgen, maar dat kun je niet zo zeggen omdat je dan actueel kennisniveau zou kunnen weggeven.

Als jurist denk je vaak zwartwit, want je hebt de wet en die pas je toe. Over die toepassing zou ik mensen uitleg willen geven, maar dat kan niet zomaar. Je moet, als je al een uitleg geeft, het toch zo verwoorden dat je door je formulering geen vertrouwelijke informatie bekendmaakt.

Peter: Ik herken ook wel wat Freek zegt. Bij beide diensten heb je, als je beslissingen neemt, altijd te maken met de politieke en de beleidsmatige kant. Je kunt nooit simpelweg zeggen dat iemand terecht of onterecht is afgeluisterd, je moet er altijd rekening mee houden: kan de minister dit ook verkopen in de Kamer? Is het verstandig zoals we het hebben aange-

pakt? Je moet altijd nog een stap verder denken dan alleen maar juridisch. Maar dat maakt het wel zo aardig, vind ik zelf.

Op welke terreinen hebben jullie met elkaar te maken?

Freek: Veiligheidsonderzoeken, maar ook het lastgevingstraject bijzondere bevoegdheden, de afstemming van zaken. Vragen als: hoe doen jullie dat, hoe interpreteren jullie dat?

Peter: Als de MIVD op niet-militair terreinen bevoegdheden wil inzetten, dat dit toch in ieder geval in overeenstemming met de AIVD is, dat er geen interferentie is met onderzoeken die bij ons plaatsvinden en omgekeerd. Die afstemming is ook bij wet voorgescreven, dus in ieder geval sinds mei 2002. Ik weet niet goed hoe het daarvóór geregeld was.]

1 Anke: Daarnaast hebben we ook overleg op het gebied van wetswijzigingen, beleid. Er is periodiek regulier overleg met het cluster Operationeel en met de andere clusters, zoals veiligheidsonderzoeken en inzageverzoeken.

Hoe frequent zijn die overleggen?

Peter: De afgelopen tijd twee keer per jaar. Dan spreken we bijvoorbeeld over de rapporten van de Commissie van Toezicht die ons beide aangaan, operationele aangelegenheden en voor een deel wetgevingsaangelegenheden. We hebben daar geen vast moment voor. Meer als de situatie erom vraagt. Naar mijn persoonlijke smaak zou het wel vaker mogen. Het vertrekpunt is natuurlijk de wet, en de Aanwijzing als het gaat om de buitenlandtaak, daar heb je allebei mee te maken, dus ligt het voor de hand dat je daar ook frequent overleg over voert.

Freek: Het streven is ook om het vaker te doen.

Anke: Ik geloof dat het oorspronkelijk zelfs de bedoeling was om het tweemaandelijks te doen.

Freek: Als je bij elkaar zit, komen er vanzelf onderwerpen opborrelen.

Inlichtingen buitenland noemden Jeroen Sikkel en Theo Bot hét raakvlak van AIVD en MIVD. Kunnen jullie daar iets over zeggen?

Peter: In de nieuwe Aanwijzing met betrekking tot de buitenlandtaak, van 2008 tot 2011, wordt opnieuw aandacht gevraagd voor samenwerking, zo ook op het gebied van proliferatie. Ik heb gehoord dat er gedacht wordt aan een concreet samenwerkingsverband, dat daarvoor waarschijnlijk een soort team zal worden geïnitieerd waarin beide partijen vertegenwoordigd zijn. Hoe dat gestalte zal krijgen en of dat wordt ondergebracht bij de een of bij de ander, dat weet ik nog niet.

Kan dat consequenties krijgen voor de juridische afdelingen?

Peter: Het ligt er een beetje aan hoe dat wordt ingevuld. Komt er een team met een specifieke teamopdracht, dan is het de vraag of dat team bijvoorbeeld bijzondere bevoegdheden zal mogen inzetten. Ik heb niet goed zicht of het proliferatieteam bij de AIVD heel nauw betrokken is bij wat de MIVD doet, en omgekeerd. Of ze veel overleg voeren, weet ik eigenlijk niet.

Freek: Samenwerking speelt vooral op analisten-niveau. Wij hebben ermee te maken voorzover er bijzondere bevoegdheden worden ingezet.

Peter: Het is heel logisch dat je daar samen con-

creet invulling aan geeft, bijvoorbeeld met betrekking tot proliferatie. Maar er zijn ook andere onderwerpen waar overlap bestaat tussen beide diensten. Denk aan bepaalde regio's waar de MIVD wel opereert en wij niet, overeenkomstig de Aanwijzing. Maar dat betekent niet dat we daar niet in geïnteresseerd hoeven te zijn, het zegt alleen welke dienst de

verantwoordelijkheid heeft voor de informatievoorziening naar buiten toe. Het kan evengoed zijn dat in regio's waar wij actief zijn informatie naar buiten komt waarin de MIVD geïnteresseerd is.

Stuiten jullie wel eens op hobbels in de samenwerking?

Caroline: Tot nu toe kom ik die eigenlijk niet tegen.

Anke: Wij ervaren eigenlijk ook geen drempels. In contacten met de AIVD is men zeker bereidwillig.

Freek: Als je belt is het alsof je iemand belt die op dezelfde etage zit. Ik heb goeie ervaringen, het is niet zo dat je het bos in wordt gestuurd of geen antwoord krijgt. Omdat we overeenstemming nodig hebben, bijvoorbeeld een spoedgeval voor de inzet van een tap, is het prettig als we van de AIVD snel medewerking krijgen en het is wel een aantal keer gebeurd dat dit héél snel verliep.

Anke: De diensten hebben een gezamenlijk belang. Het is niet het belang van de een tegenover dat van de ander, maar het belang van de nationale veiligheid.

Is jullie onderlinge samenwerking nog voor verbetering vatbaar?

Caroline: Ik zit er te kort in om er veel over te kunnen zeggen. Misschien kunnen we wat meer jurisprudentie uitwisselen.

Peter: Er is bij ons een club die fungeert als schakel tussen de NSO en de behoefte van de teams. Bestaat er bij jullie ook zo iets? Het zou prettig zijn als daar ook frequent overleg over wordt gevoerd. Wij kunnen leren van de kennis die de MIVD heeft van het interpreteren van verkeer dat door de ether gaat. De wet is ook voor een deel toegeschreven naar de praktijk zoals die reeds bij de MIVD bestond. We hebben heel erg de behoefte om te horen te krijgen hoe dat bij de MIVD werkt.

Freek: Voor zover ik weet is er niet een speciaal team dat fungeert als schakel tussen de NSO en de behoefte van de teams, maar is dat vanuit AVI, de Afdeling Verbindings Inlichtingen, geregeld. Die zitten heel dicht op de NSO. Ik neem aan dat het via hen loopt en dat er niet een aparte club is die dat behartigt.

Zou je met de Wiv als uitgangspunt ook één gezamenlijke juridische afdeling kunnen hebben, die bekijkt wat er wel en niet mogelijk is. Of is dat een rare gedachte?

Freek: Ik denk niet dat het een rare gedachte is. Alleen, de MIVD maakt duidelijk deel uit van de defensieorganisatie, terwijl vanuit ons oogpunt de AIVD sowieso buiten Defensie zit. Jullie staan ook meer in contact met andere ministeries.

Peter: De afnemers van informatie die wij vergaren zijn andere afnemers dan waar de MIVD mee te maken heeft. Wij brengen bijvoorbeeld geregeld ambtsberichten uit naar de IND, de MIVD doet dat sporadisch. Dat ligt in het verlengde van de taakomschrijving die de diensten hebben. De MIVD heeft altijd die militaire component in zich, gericht op de krijgsmacht. Dus samen kom je tot een geheel, maar het taakveld is anders. In die zin weet ik niet of het handig zou zijn als je één club hebt die daarboven hangt en beide uitvoeringen van de desbetreffende taken gaat beoordelen. Ook omdat we bij de AIVD te maken hebben met de wettelijke taakomschrijving, maar daaronder ook de teamopdrachten. Als jurist bij de AIVD ben je op een gegeven moment redelijk ingevoerd in wat elk team ongeveer mag binnen zijn taakomschrijving.

Kunnen we na vijf jaar nog voldoende uit de voeten met de Wiv?

Anke: Onlangs is een wijzigingsvoorstel door de Tweede Kamer behandeld, het ligt nu bij de Eerste Kamer. De behoefte bestaat om de wet op een aantal onderdelen aan te passen. Je ziet dat het werkveld I&V een dynamisch proces is, dit vertaalt zich door in de wet. Een voorbeeld zijn de technologische ontwikkelingen in de maatschappij.

Caroline: Heel vroeger was diefstal iets fysiek wegnemen. Daarna kwam elektriciteit, dat kun je niet fysiek vasthouden, dus moet de wet of de uitleg van de wet aangepast worden, zodat diefstal van elektriciteit ook strafbaar wordt. Met de Wiv is dat ook zo. Vroeger zette je een telefoontap, maar een telefoon bezit nu de mogelijkheden vergelijkbaar met een computer en dus moet de wet daarop worden aangepast.

Peter: In de wet wordt geprobeerd het zoveel mogelijk techniekonafhankelijk op te stellen.

Freek: Aan de ene kant probeer je het techniekonafhankelijk te omschrijven, aan de andere kant ontstaat de behoefte om toch kenbaar te maken wat je doet. Het kan ook weer niet zo algemeen zijn dat alles eronder valt.

Anke: De mogelijkheden van communicatie via internet, dat heeft een vlucht genomen.

Wat kunnen jullie van elkaar leren?

Caroline: Ik wil graag weten hoe ze omgaan met veiligheidsonderzoeken, maar ook met de inzageverzoeken. Bij ons zijn dat er best veel. Soms van mensen die al tien keer een inzageverzoek hebben gedaan. Ik ben heel erg benieuwd hoe de MIVD met zulke zaken omgaat, zeker omdat jullie maar met vier mensen zijn. Ik wil heel graag met jullie afspreken.

Peter: Wat betreft interceptie van informatie die door de lucht gaat, gelet op hun historie op dat gebied, kunnen we leren van hoe de MIVD met die materie omgaat.

Daarnaast: omdat hun operatiegebieden altijd in het buitenland zijn en wij ook in het buitenland opereren, denk ik dat het verstandig is als we ook frequent overleg voeren of ervaringen uitwisselen met betrekking tot het vraagstuk van inlichtingen inwinnen buiten onze grenzen. Dat brengt allerlei extra complicaties met zich mee buiten datgene waar je in Nederland al tegenaan loopt.

Freek: Wat het eerst bij me opkomt, betreft vragen naar aanleiding van ambtsberichten die naar het OM gaan. Hoe wordt in de praktijk omgegaan met ambtsberichten in strafzaken? Jullie hebben bepaalde specialismen. Daardoor is er op bepaalde vlakken meer ervaring en kennis. Dan is het voor ons handig om jullie te raadplegen. Wij kunnen wel de wet en de Kamerstukken erbij pakken, maar als we van jullie horen hoe iets nu werkt in de praktijk, hebben we daar veel meer aan.

Anke: Inderdaad, samen weet je meer dan één. Je kunt heel veel leren van elkaars expertise.●

Beste collegae,

Dit is alweer de laatste uitgave van Ingelicht dit jaar. Voor mijzelf een mijlpaal aangezien ik op 1 september 2008 de pensioengerechtigde leeftijd hoop te bereiken en dan de MIVD ga verlaten. Dat is overigens wel een reden om voor die datum nog enkele puntjes op de i te zetten en mijn opvolger met een zo schoon mogelijke lei te laten beginnen.

Ed Maas, voorzitter MC-MIVD

Ik word er overigens krachtig mee geconfronteerd dat er steeds meer van die "dit is de laatste keer dat..." momenten zijn. Het zij zo!

Medio 2008 treedt het nieuwe Besluit Medezeggenschap Defensie (BMD) in werking waarbij een aantal voordelen van kracht worden, zoals het vervangen van uitgetreden leden zonder verkiezingen uit te moeten schrijven. De werkdruk en het geringe aantal daadwerkelijk beschikbare MC-leden noopt ons tot een oproep aan u allen: meld u aan om de MC te versterken. Levert dit geen resultaat op, dan moeten misschien al snel weer nieuwe verkiezingen worden uitgeschreven, waarbij enkele zittende leden om reden van dienstverlating of uitzending niet meer kunnen aanblijven en er juist nóg meer nieuwe leden nodig zijn. Ik kom hier later zeker nog op terug.

Reorganisatie

Wat hebben we dit afgelopen jaar zo al bereikt? Na langdurig praten, voorstellen afwegen en instemming door de secretaris-generaal (SG), is de zonwering aan gebouw 32 geplaatst, een 'postje' van bijna 1 miljoen euro; nu maar hopen dat we een betere zomer krijgen dan de laatste. Er hebben zich overigens ook enkelen gemeld die het maar niks vonden, omdat zij niet meer van de herfstzon konden genieten en het te donker werd op de werkplek!

De reorganisatie is intensief gevolgd en beoordeeld en de MC heeft ingestemd met het plan, onder aantekening van enkele zorg- en aandachtspunten. Er zijn triviale zaken bereikt als een snoep-/ frisdranken automaat en enkele

extra MULAN machines, maar belangrijker was het als MC - namens jullie allen - aangaan of verdiepen van relaties met de OR van de AIVD, het mede initiëren van een Locatieoverleg en het participeren in het GMC van de bestuursstaf.

Werkgroepen

Er zijn overigens nog voldoende onderwerpen ter behandeling, waaronder: huisvesting, risicoinventarisatie & evaluatie, communicatie, ARBO, het gedoe met peoplesoft, reorganisatie AIM / BICT, etc. Voor enkele van deze onderwerpen zijn werkgroepen in het leven geroepen (waarvoor we soms ook tijdelijk andere medewerkers uit de dienst mogen inzetten). Een van die werkgroepen heeft de advisering van de reorganisatie NSO afgerond. Het gehele MC was betrokken bij advisering omtrent het cVRP Versterking / Uitbreiding MIVD.

Ik had ook het genoegen tijdens het bezoek van minister Van Middelkoop in november met hem te kunnen spreken over de MC-onderwerpen die bij de MIVD aan de orde zijn. Daarbij is vooral de huisvestingsproblematiek belicht. Desgevraagd kon ik bevestigen dat de MC en de directie van de MIVD een uitstekende functionele relatie hebben, hetgeen met enig wantrouwen door de minister werd aangehoord, immers er diende toch wel ergens bonje over te zijn? Sorry Excellentie, het gaat wél goed en dat willen we ook zo houden.

Rest mij nog u en de uwen fijne feestdagen toe te wensen. De MC staat op 2 januari weer klaar voor het welzijn van het personeel én dus van de MIVD.●

VIA IN DE PRAKTIJK EN IN DE TO

De stapsgewijze invoering van het project Verbetering Informatievoorziening Analist (VIA) is begonnen. Bureau Militaire Techniek (BMT) is als eerste aan de beurt en inmiddels is een regionaal bureau als tweede gestart. We zijn benieuwd hoe zij de invoering van het nieuwe informatiesysteem ervaren en spreken met een aantal medewerkers.

Het project VIA heeft als doel het proces van verzamelen van informatie tot het presenteren ervan op een effectieve en efficiënte manier te laten verlopen. Om dit te realiseren, heeft het projectteam VIA, in overleg met de gebruikers, een nieuw informatiesysteem gebouwd. Dit systeem ondersteunt de werkwijze van de twee voornaamste gebruikersgroepen, namelijk: de informatievoorzieners en de analisten. Het project VIA realiseert met dit nieuwe systeem één informatieportaal voor het zoeken en vinden van alle relevante informatie in plaats van het zoeken in verschillende systemen.

Ongeveer een jaar geleden is de implementatiefase van het project VIA gestart. Deze fase houdt in dat het nieuwe informatiesysteem van VIA daadwerkelijk wordt gebouwd en stapsgewijs wordt ingevoerd bij de betreffende bureaus. Dit bouwen gebeurt in drie interne releases, waarbij de eerste release de basis voor het systeem vormt met onder andere de zoekfuncties en interessepagina's. De overige twee releases bevatten ondersteunende functies en uitbreidingen, zodat het systeem na de derde release alle benodigde functionaliteiten in zich heeft.

Klankbordgroep

Eén van de medewerkers van BMT vertelt: "In januari 2007 is de eerste gebruikersklankbordgroep van start gegaan. Deze klankbordgroep is om ervoor te zorgen dat op een gestructureerde wijze een mening wordt gegeven door de gebruikers over de toepassingen en functionaliteiten van VIA. Samen met een andere collega zijn we vanaf dat moment het nieuwe zoekstelsel gaan afstemmen op de MIVD en dan met name op de analisten. Allereerst hebben we gecheckt of het systeem de informatie genereert

die we zoeken en waarvan we weten dat die er is. Daarnaast hebben we gekeken naar de vormgeving, gebruiksvriendelijkheid en de zoekschermen.

De manieren waarop het nieuwe zoekstelsel door ons wordt gebruikt, is grofweg onder te verdelen in twee categorieën, namelijk het bijhouden van het nieuws en het zoeken op specifieke onderwerpen."

Een collega-analist vult aan: "Er zit een grote gelaagdheid in het systeem, zo kun je een persoonlijk zoekprofiel aanmaken, maar ook een team of bureauprofiel en dan heb je nog de nieuwspagina. Dit biedt dus veel mogelijkheden." De medewerker van BMT vervolgt: "Het is een hele verbetering dat je tot op het individu kunt aangeven welke informatie je wilt ontvangen. Andere voordelen zijn dat de presentatie van de informatie verbeterd is en dat er een attenderingsfunctie in het systeem zit. Op deze manier wordt je automatisch op de hoogte gehouden van nieuwsfeitjes."

"Het systeem doet ook suggesties om bepaalde documenten te bekijken die te maken kunnen hebben met de zoekopdracht die je hebt ingevoerd", vult zijn collega aan. "Het systeem legt dus zelf een link naar andere documenten die wellicht handig kunnen zijn." De medewerker van BMT zegt: "Een belangrijk voordeel is uiteraard dat we tot nu toe verschillende

systemen gebruikten om onze informatie te halen en nu is er één systeem waar alle info instaat. Het is daarbij wel belangrijk dat de analist een goede zoekvraag formuleert, anders kom je om in de informatie. Hier wordt uiteraard aandacht aan besteed, onder andere door cursussen."

Praktijk in de toekomst

Het nieuwe zoekstelsel is nog maar net ingevoerd bij BMT. Nog niet iedereen werkt er evenveel mee, aangezien de huidige systemen ook nog meedraaien. "Mensen moeten vertrouwen krijgen in het systeem. Als dat eenmaal zo is, kan het nog verder groeien", vindt de medewerker van BMT.

Op de vraag hoe de praktische toepassing van VIA er idealiter uitziet, antwoordt hij: "Dan is het zo dat als ik 's ochtends binnenkom, het nieuwe systeem mij attendeert op nieuws dat voldoet aan mijn zoekprofiel, ik de nieuwspagina lees en naar de suggesties kijk die het systeem geeft over onderwerpen gerelateerd aan mijn zoekprofiel. Ook het zoeken naar specifieke onderwerpen en de uitwisseling van onderwerpen gaat goed. Verder is het in de toekomst de bedoeling dat er niet alleen tekstbestanden gevonden kunnen worden, maar dat er ook beeld- en geluidsmateriaal in komt te staan."

Zijn collega vervolgt: “Naast beeld- en geluidsmateriaal krijgt het systeem van VIA in de toekomst ook een winkelwagenfunctie. Dit houdt in dat je bepaalde informatie die je gezocht hebt, apart kunt zetten en bewaren. De ideale toepassing van VIA, zie ik als één standaard netwerk waarin alle informatie realtime wordt aangeboden zonder dat je echt hoeft te switchen.”

Toekomstige mogelijkheden toegelicht

Samengevat dient de toepassing van VIA om het informatieproces effectiever en efficiënter te laten verlopen. Eelze Noorman, werkzaam bij de Stafafdeling Beleid en lid van de stuurgroep van VIA zegt: “Het informatieaanbod stijgt ongeveer acht procent per jaar, dus een snellere en effectievere manier om documenten te zoeken en te vinden, was zeker nodig. De stapsgewijze implementatie van VIA en de volgorde van de bureaus en teams waarbij het nieuwe systeem gaat draaien, is vastgesteld in overleg met de bureauhoofden. Bij BMT is het nieuwe systeem net ingevoerd en bij een van de regionale teams is inmiddels ook gestart met de invoering. Op basis van de ervaringen van deze twee koplopers wordt gekeken welke informatie(stromen) nog mist.”

Op dit moment wordt release 1 geïmplementeerd. Dit zijn de basisfunctionaliteiten. Deze kunnen echter naar aanleiding van de huidige toepassingservaringen verder worden aangepast. Release 2, die hierna wordt geïmplementeerd, bevat wat geavanceerdere tools, zoals bijvoorbeeld een winkelwagenfunctie (zie uitleg hierboven).

“De invoering van VIA loopt parallel aan de implementatie van Atlas (de nieuwe technische infrastructuur, red.),” vervolgt Eelze zijn verhaal. “Daarom trekken we nu ook nauw op met dit project. Het is de bedoeling dat we zoveel mogelijk relevante informatiebronnen ontsluiten, zodat dit meegenomen kan worden met de implementatie van Atlas. Op dit moment ontsluiten we bronnen die speciaal gericht zijn op de analisten. Volgend jaar ligt de focus op tekstontsluiting van andere bronnen (afdelingen) en de ontwikkeling van beeld en geluid. Technisch gezien is dit laatste al mogelijk op het nieuwe systeem, alleen de ontwikkelingen op dit gebied zijn nog niet uitgekristalliseerd. Daar gaan we ons volgend jaar dus op richten. Tot slot zijn er defensiebreed ontwikkelingen om het systeem in de toekomst toe te passen in de Inlichtingen en Veiligheidsketen”, besluit Eelze zijn verhaal.

Kortom, VIA richt haar blik op de toekomst ten behoeve van ons Vooruitziend Vermogen voor Vrede en Veiligheid.●

Versterking Inlichtingenketen... weer een stapje voorwaarts

Sinds mijn vorige berichtgeving in Ingelicht zijn we weer een stapje dichterbij het einde van het reorganisatietraject gekomen. Het concept Voorlopig Reorganisatie Plan (cVRP) is inmiddels door de Medezeggenschapscommissie (MC) van een positief advies voorzien onder het plaatsen van een aantal kanttekeningen. Het cVRP is, samen met het advies van de MC en het antwoord van de directeur van de MIVD daarop, aangeboden aan de secretaris-generaal (SG) voor behandeling in eerste termijn.

Door: kolonel b.d. Louwe Hakvoort, projectleider

Na goedkeuring van het cVRP door de SG zal het cVRP worden behandeld door de bonden. Daarna zal de SG aan de hand van het advies van de bonden een besluit in tweede termijn nemen. Dit alles betekent dat, zoals al eerder is gemeld, er voor u persoonlijk begin 2008 duidelijkheid zal zijn. Al met al heeft een en ander wat langer geduurd dan in eerste instantie was ingeschat, aangezien de ambtelijke molens soms langzamer draaien dan men mag verwachten.

Inmiddels is ook een aanvang gemaakt met het reorganisatietraject voor de ICT beheersorganisatie waarover u elders in dit blad meer kunt lezen.

Het plan voor de versterking van de MIVD vormt één van de drie deelprojecten van het project “Versterking Inlichtingenketen Defensie”.

DOIC

Een tweede deelproject is dat van de oprichting van de J2-DOPS. Hiervan is het cVRP gereed en inmiddels aangeboden aan de betrokken MC's voor advies.

Het derde project, waarover ik in het augustusnummer al iets heb geschreven, is dat van de oprichting van een Defensiebrede Operationele Inlichtingen Capaciteit (DOIC als werknaam). Hiervoor is het beleidsvoornemen verzonden aan de SG en is een projectgroep gestart met de werkzaamheden om dit project te kunnen realiseren. Deze projectgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de operationele commando's (CLAS, CLSK, CZSK), de defensiestaf, de MIVD, het ISTAR bataljon en de projectorganisatie van het CLAS. Het streven van de projectgroep is om in februari 2008 een document te hebben ontwikkeld waarin het plan, de organisatie en de werkwijze van deze nieuwe eenheid zijn beschreven. Dit document wordt eerst ter goedkeuring voorgelegd aan de leiding van de elementen die in de projectgroep zijn vertegenwoordigd. Na instemming hiermee wordt gestart met het opstellen van het cVRP. Dit DOIC wordt een eenheid, gevormd door samenvoeging van het ISTAR bataljon met het Reconnaissance Intelligence Centre (RIC) van de luchtmacht, onder een gelijktijdige uitbreiding met 116 vte'n verdeeld over de jaren 2008 - 2013. Hiermee wordt een operationele eenheid gecreëerd die in staat moet zijn om, op basis van het ISTAR-concept, eenheden defensiebreed met inlichtingencapaciteit te ondersteunen. Het is de opdracht van de projectgroep om zorg te dragen voor een goede organisatie en inbedding van deze eenheid in de inlichtingenketen.

Professionalisering

Zoals u ziet gaat het steeds beter met de inlichtingenketen. En nu maar hopen dat er voldoende mensen zijn met de juiste achtergrond om deze organisaties in de inlichtingenketen op adequate wijze te laten 'draaien'. Probeer mensen buiten deze organisatie zo enthousiast te krijgen dat zij graag (in persoon) een bijdrage willen leveren aan de professionalisering van de inlichtingenketen.●

GEDRAGSCODE

In april maakte generaal Dick Berlijn de definitieve Gedragscode Defensie bekend. Deze gedragscode geldt defensiebreed en dus ook voor de MIVD. Hoe is daar binnen onze organisatie aandacht aan besteed?

Wat is de aanleiding van deze gedragscode?

Directe aanleiding van deze gedragscode is het rapport van de Commissie Staal, waarin aanbevelingen staan om ongewenst gedrag binnen Defensie te bestrijden. Na het uitkomen van dit rapport is een werkgroep opgericht die punten heeft opgesteld om ongewenst gedrag te voorkomen. De gedragscode is een van de onderdelen daarvan.

Hoe is de gedragscode binnen de MIVD bekend gemaakt?

De directie van de MIVD heeft in augustus een eerste gedragscodesessie gehouden. De directeur heeft gekozen voor een aanpak waarbij de aanwezigen in de gelegenheid werd gesteld om voorbeelden van ongewenst gedrag uit de praktijk van alle dag aan te dragen. In de sessies zijn ook voorbeelden naar voren gekomen waarin niet altijd duidelijk is of iets nu ongewenst gedrag is geweest of niet. Er bestaat wat dat betreft een grijs gebied.

Vervolgens hebben afdelingshoofden en bureauhoofden soortgelijke sessies gehouden. Van deze sessies zijn geanonimiseerde verslagen gemaakt. Het is de bedoeling al die verslagen naast elkaar te leggen, zodat een grote gemene deler kan worden bepaald van aan ongewenst gedrag gerelateerde onderwerpen, die op de werkvloer leven. Ook kan zo worden bekeken of bepaalde vormen van ongewenst gedrag misschien op meerdere plekken binnen de organisatie voorkomen. Deze slag zal half december zijn afgerond. Daarna zal er in overleg met de Bestuursstaf een 'eindsessie' voor alle medewerkers van de MIVD worden georganiseerd. Welke vorm dit zal krijgen wordt nader binnen de dienst bekend gemaakt.

Welke voorbeelden van ongewenst gedrag zijn zoal genoemd?

Het aannemen van relatiegeschenken van een ander bedrijf is een genoemd voorbeeld. Het is gemakkelijk te denken: 'Wat voor kwaad doe ik ermee als ik dit

geschenk aanneem?' Een ander voorbeeld is diefstal van de werkgever. Bijna iedereen heeft wel pen- nen van het werk thuis liggen, want die verdwijnen vaak ongemerkt in een tas. Dit wordt over het algemeen niet gezien als diefstal. Maar hoe zit het met andere spullen? Waar ligt de grens? Ook vriendjes- politiek wordt genoemd tijdens de gedragscodeses- sies. En kan de wijze van communiceren tussen de afdelingen, de bureaus en de individuen beter. Hierbij gaat het vooral om communiceren met elkaar en niet over elkaar. Een ander voorbeeld is dat de leidinggevende soms vergeet dat deze een voorbeeldfunctie heeft of dat andere werknemers creatief omgaan met werktijden of ziekmeldingen. Ook kwam de vraag naar voren wat je kunt doen als iemand je in vertrouwen neemt en dringend vraagt er niets mee te doen, terwijl je eigenlijk maatregelen moet nemen om de betrokkene te helpen. Zo zijn meer voorbeelden aangedragen, die in de eind- sessie ook weer terugkomen.

Waarom is ervoor gekozen de gedragscode op deze manier onder de aandacht te brengen?

De directie heeft besloten mensen op vrijwillige basis te laten vertellen welke ervaringen zij hebben met ongewenst gedrag. De voorbeelden die ter tafel kwamen, waren vaak herkenbaar voor anderen.

Wat is belangrijk als het gaat om het voorkomen van ongewenst gedrag?

Ongewenst gedrag verdient continu de aandacht. Bewustwording en bespreekbaar maken zijn twee belangrijke stappen. Mensen moeten ongewenst gedrag gaan herkennen. Wat voor de één wel onge- wenst gedrag is, is het niet is voor de ander. Iedereen heeft wat dat betreft een andere maatstaf. Voelt iemand zich ongemakkelijk bij een bepaalde opmerking, dan is het belangrijk dat die persoon meteen feedback geeft: 'Ik vind het niet leuk dat je dit zegt, want...'. Daarmee wordt voorkomen dat dergelijke situaties escaleren. Door met elkaar in gesprek blijven, is het gemak- kelijker ongewenst gedrag aan te kaarten.

Tot slot is het belangrijk dat iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt, ook wanneer ongewenst gedrag niet op hemzelf is gericht. Iedere MIVD'er moet zich bewust zijn van zijn of haar gedrag en anderen op hun gedrag aan durven spre- ken.●

DE OORLOGEN VAN
DE 21^E EEUW:

Effecten bereiken met een oog in de lucht

Op 19 december vond het Airpowersymposium, over de ontwikkeling van luchtwapens, plaatst. Generaal-majoor Pieter Cobelens sprak over de capaciteiten die we ons graag zouden wensen en die we hebben of in de plannen hebben staan. Hij sprak ook over het gat daartussen. Daarbij richtte hij zich voornamelijk op Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR)-capaciteiten in de lucht vanuit het brede perspectief van een inlichtingendienst. Zijn speech betreft geen officieel Defensiestandpunt, maar vertolkt, 'binnen grenzen, mijn zienswijze'.

"Meer dan in het recente verleden, toen we onze vijand kenden die zijn massale strijdmiddelen aan onze grenzen legde, reageert en past een vijand zich snel aan", zegt Cobelens. "De vijand zal proberen de politieke context te beïnvloeden,

zich verspreiden in steden, zich vermengen met de burgerbevolking en ons uitdagen om juist daar onze vuurkracht uit te brengen. 'Doelen' zijn niet langer zoals we die in traditionele zin kennen, nee, juist de bevolking die we graag willen helpen, vormt tegenwoordig vaak het doelwit.

We kunnen het ons niet permitteren reactief te zijn, omdat dit 'thuis' niet wordt geaccepteerd. Eigen slachtoffers en slachtoffers onder de burgerbevolking moeten tot bijna iedere inspanning worden voorkomen, omdat het de noodzakelijke steun voor een operatie bepaalt, zowel 'thuis' als in het missie gebied. Daarom moeten we kunnen voorspellen. We moeten weten welke inspanning de meeste en beste effecten sorteert, ook omdat we weinig middelen hebben.

Dit realiseren we ons al jaren. Daarom hebben we eerst naar technische oplossingen gezocht. Generaal Clarke gaf in de Kosovo-oorlog al aan: High-tech wapenplatforms waren uitstekend, maar het omgevingsbewustzijn en de inlichtingen over veel doelen waren ontoereikend. Enkele jaren daarvoor kwam ook Nederland tot de conclusie dat we tijdens de Sebnica crisis daarom geen effectieve actie konden ondernemen, zelfs toen onze eigen F-16's op het juiste moment op de juiste plek hingen. In Uruzgan is dat in zekere zin ook nog zo: we kunnen niet alles monitoren en het ingraven van een bom is gewoon te gemakkelijk."

Kwaliteit boven kwantiteit

Eerst weten, dan handelen. Dat is te meer van belang nu het aantal platforms en troepen sterk is afgenomen, vindt generaal Cobelens. "Als we efficiënt willen optreden, moeten we weten dat het uitsturen van een F-16 of een patrouille op de grond effectief - en veilig - is. Daarvoor hebben we de juiste informatie nodig. Als we echt voor kwaliteit boven kwantiteit gaan, moeten we ons niet blindstaren op een platform, maar op de hele keten van middelen die ons daartoe in staat stelt. In

operaties staan inlichtingen aan het begin van die keten en ze spelen blijvend een rol. De overkoepelende conclusie is dus dat inlichtingen de randvoorwaarden zijn voor optreden.”

Als Directeur van een inlichtingendienst wil hij graag alles zien wat er gebeurt, alles horen wat er gezegd wordt en weten wat er in de hoofden van mensen omgaat. “Helaas moet die taak worden uitgevoerd onder allerlei beperkingen, onder meer vanwege het gebrek aan nationale capaciteiten. Het werken in coalities biedt soms de kans om capaciteiten en informatie te delen.”

Voor wat betreft inlichtingen wil Cobelens de aandacht vestigen op de keten van middelen die we als coalitie hebben of zouden moeten hebben voor elke missie. “Natuurlijk hebben we ISR in de lucht nodig, op alle operationele niveaus, van strategisch tot tactisch, maar dat is niet het hele plaatje. Een goede inlichtingenketen bestaat uit een veelheid aan sensoren, inbegrepen bewegende beelden, verbindingsinlichtingen, elektronische inlichtingen en ook de mens (HUMINT). Daarbij hoort een uitstekende analysecapaciteit en een ‘genetwerkte’ omgeving die het mogelijk maakt informatie te delen met iedereen die er voordeel van kan trekken, behalve onze tegenstanders natuurlijk.”

Kern

“Als we over ISR in de lucht spreken, hebben we het vaak in één adem over de sensor en het platform”, aldus Cobelens. “Het platform dat de sensor draagt springt het meest in het oog, maar” - zo wil hij benadrukken - “in werkelijkheid bepaalt het alleen het vliegbereik en de hoeveelheid nuttig gewicht. De sensor is de kern van het inlichtingen-verzamelmogelijkheden.”

“De Verenigde Staten zijn de drijvende kracht op het gebied van ISR vanuit de lucht en de ruimte en beschikken over een breed spectrum aan middelen, die het theoretisch mogelijk maakt bijna alles te zien in het gevechtveld: van het strategische tot het tactische niveau, van de ruimte tot om de hoek in een stedelijke omgeving. Die diversiteit aan middelen heeft een hoge prijs, die buiten de mogelijkheden ligt van de meeste landen. Hoe kleiner de mogelijkheden van een land, des te slimmer moet het zijn om de juiste capaciteit te verwerven uit de steeds dikkere catalogus van middelen.”

Luchtgebonden inlichtingenvergaring

“Nederland staat voor dergelijke keuzes. Traditioneel heeft Nederland zich gericht op het tactische

niveau en rekende het op de NAVO(-bondgenoten) om het operationele en strategische niveau te vullen. Vandaag de dag kunnen we er niet zeker van zijn dat de NAVO een standaard opzet biedt voor operaties.

We beginnen te wennen aan de situatie van *coalitions of the willing*.

“Veel landen hebben het belang van inlichtingen onderkend en ook onze regering geeft meer uit aan inlichtingen. Landen geven ook meer uit aan luchtgebonden inlichtingenvergaring: de Duitsers krijgen de Euro Hawk, de Britten hebben Astor en Predators, de Fransen ontwikkelen hun Euro MALE, etc.

Wat we willen in ISR is een scala van platforms en sensors die ons operationele flexibiliteit bieden in verschillende fases van een operatie en die informatie verzamelen op verschillende manieren (sigint, imint, humint, etc.) en vanuit verschillende invalshoeken (zee, lucht, grond, ruimte, van afstand en boven het operatiegebied).

Op het gebied van ISR vanuit de lucht heeft Defensie in 2006 een studie uitgevoerd, de ‘Studie Grondwaarneming vanuit de Lucht en de Ruimte’. De studie stelt dat we capaciteiten (of toegang daartoe) moeten hebben op het strategische, operationele en tactische niveau. Zo ontstaat een keten van capaciteiten op alle operationele niveaus, die ons in staat stelt ‘breed’ te zien, maar ook in te zoomen.

Strategische middelen waren volgens de studie mogelijk door internationale samenwerking. Het is begrijpelijk dat een land als het onze bijvoorbeeld geen eigen satellieten kan betalen. Ook kan voor een groot deel onze behoefte door commerciële beelden worden ingevuld. Echter, ook deze kosten iets, zowel in geld als in tijdige beschikbaarheid.

De MALE UAV is in de studie het centrale element. Het heeft de flexibiliteit op meerdere niveaus te opereren, van strategisch tot tactisch. Dat maakt het een essentieel middel in het hele inlichtings-spectrum. In het huidige budget is er nu niet genoeg geld voor, maar ik hoop dat we het spoedig weer kunnen opnemen.

Op het tactische niveau adviseerde de studie twee middelen: mini UAV’s voor direct gebruik door de troepen te velde en de Short Range Tactische UAV

voor gebruik op battlegroup niveau. Met dit niveau hebben we al enige ervaring, door het Sperwersysteem. Vandaag de dag ligt een systeem met betere vliegeigenschappen, minder complex en met een kleinere logistiek, meer voor de hand. In het verleden hebben we ook niet echt een ‘joint’ capaciteit gecreëerd. Nu moeten we tevens kijken naar toepassingen die maritieme, amfibische, Special Forces en civiele operaties ondersteunen.

Zoals ik al zei, hebben we de mogelijkheid nationale middelen te gebruiken, maar we kunnen ook samenwerken met bondgenoten. Wat betekent dat voor mij als een inlichtingendirecteur? Het betekent nu dat ik verbindingsinlichtingen heb om te horen wat onze tegenstanders zeggen en dat ik humint heb om *inside information* te krijgen, maar dat ik vaak (te) afhankelijk ben van partners om dingen echt te kunnen zien.”

Cobelens vindt het spijtig dat we voor het dagelijkse werk van de Nederlandse soldaten niet constant een oog kunnen richten op het gebied waar zij hun moeilijke taak moeten uitvoeren. “We kunnen het ingraven van een bom of een hinderlaag niet zien en het zal moeilijk zijn om te weten of er burgers in de buurt zijn waar wij willen schieten. Wanneer er geen goede ogen in de lucht zijn, moet iedereen op zijn eigen ogen vertrouwen, of op andere sensoren. De sensoren van de Apache en de F-16 zijn belangrijk, maar deze zijn beperkt in beschikbaarheid, uithoudingsvermogen en prestaties en zullen hoofdzakelijk

Boven links: "We kunnen het ingraven van een bom of een hinderlaag niet zien en het zal moeilijk zijn om te weten of er burgers in de buurt zijn waar wij willen schieten. Wanneer er geen goede ogen (rechts boven) in de lucht zijn, moet iedereen op zijn eigen ogen vertrouwen

gebruikt worden voor doelbestrijding, eerder dan als sensor.

Ook mogen we de omgeving waarin deze capaciteiten gedijen niet vergeten. We hebben goede netwerken nodig voor het verzenden en delen van de informatie en we hebben een goed analyseteam nodig om de enorme datastroom te verwerken en het om te zetten naar bruikbare inlichtingen. Dit zal niet van de ene op de andere dag gerealiseerd kunnen worden, maar we hoeven niet te wachten totdat dit allemaal op zijn plaats is. We moeten alles tegelijkertijd doen, al doende leren, er is geen tijd om te wachten.

Ik denk dat we in de operaties in Afghanistan ons uiterste best doen om goede *actionable* inlichtingen te leveren, die ons in staat stelt diegenen tegen te houden die tegen ons zijn, mensen te helpen die dat nodig hebben en mensen te beschermen die voor ons werken. Daarvoor hebben we echt 'ogen in de lucht' nodig, anders 'zien' we niet wat op ons pad ligt." ●

Veel landen hebben het belang van inlichtingen onderkend. Landen geven ook meer uit aan luchtgebonden inlichtingenvergaring: de Duitsers krijgen de Euro Hawk, de Britten hebben Astor en Predators en de Fransen ontwikkelen hun Euro MALE. Op de foto MQ-1 Predator UAV op Balad Air Base in Irak

Wat anders dan Google?

Toeval. Stom toeval. Er is bijna geen andere conclusie. De resultatenlijst van Google is dermate afhankelijk van factoren die er niets mee te maken hebben - zoals configuratie-instellingen - dat men gerust kan stellen dat het aantal resultaten na een zoekactie op stom toeval lijkt te berusten.

Greg Notess liet dat pijnlijkelijk duidelijk zien op zijn MIVD/AIVD Internet Seminar eind november, gezamenlijk georganiseerd door de MIVD en de AIVD en bezocht door meer dan vierhonderd mensen. Greg liet zien dat het wijzigen van een instelling, zoals het wijzigen van het maximum aantal links per pagina,

directe invloed heeft op het totaal aantal hits. Sterker nog, als het aantal hits omlaag wordt gebracht door meer termen aan de query of zoekopdracht toe te voegen, dan verschijnen er plotse andere resultaten in plaats van alleen maar minder. Greg Notess liet zien dat men soms niet alle hits te zien krijgt die Google zegt te hebben, dat het aantal pagina's met hits wijzigt indien men het waagt te bladeren en ga zo maar door.

Het seminar werd geopend door de directeuren van beide Diensten: Gerard Bouman en Pieter Cobelens. In hun openingstoespraken wezen zij onder andere op het belang van goed en efficiënt gebruik van open broninformatie bij moderne inlichtingendiensten en het belang van innige samenwerking tussen de diensten.

Ask, Google Yahoo, Live

Greg Notess liet alternatieven zien voor Google, zoals Yahoo, Ask en MSN Live. Samen met Google zijn dit de 'grote vier', elk met een eigen database en eigen indexen zodat de zoeker als het goed is unieke resultaten krijgt. Notess liet zien dat bijvoorbeeld Ask nog allerlei extra dingen doet voor de zoeker dan alleen maar hits op het scherm tonen. Ask geeft de zoeker ook nog tips voor nauwere termen, of algemenere termen. Ask geeft zelfs directe informatie uit andere databases zoals een encyclopedie en kaarten. Ask geeft de mogelijkheid met een druk op de knop de resultaten verder

in te perken naar documentsoort, naar land van herkomst, naar taal en naar nog veel meer.

Daarnaast bevat Ask ook feitelijke informatie die opgezocht kan worden door vragen te stellen 'in natuurlijke taal'. U typt uw *query* in zoals u een vraag zou stellen aan een mens, bijvoorbeeld 'who is the president of afghanistan'. Ask zal u keurig het juiste antwoord geven en het systeem is nog vrij slim ook. Vraag maar eens 'who is the president of holland'. In deze vraag zitten twee fouten: holland bestaat niet, dat moet zijn *The Netherlands*. En Nederland heeft geen president, want wij zijn een monarchie. Nochtans geeft Ask keurig netjes het juiste antwoord: 'head of state is queen Beatrix and the prime minister is Jan-Peter Balkenende'. Ask heeft echter geen idee waar u het over heeft als u vraagt: 'who is the president of the Netherlands'.

Alternatieven voor Google

Exalead en Gigablast zijn andere zoekmachines die beslist de moeite zijn, vooral vanwege de taalmogelijkheden, gedeeltelijke analyse van zoekresultaten en zoektips. Exalead heeft daarnaast de beste zoektaal van allemaal. Deze Franse zoekmachine ondersteunt namelijk niet alleen de standaard Booleaanse operatoren, maar ook de proximity operator NEAR waarmee op de nabijheid van termen gezocht kan worden, bijvoorbeeld 'chemical NEAR/5 agent' dat op elke combinatie zoekt

van de term 'chemical' en de term 'agent' met maximaal vier woorden daartussen: 'chemical agent', 'chemical warfare agent', 'chemical and biological warfare agent', etc. Natuurlijk kan Exalead (als enige, overigens) ook trunceren: de term 'agent' laat u volgen door een asterisk 'agent*' zodat Exalead ook op het meervoud van 'agent' zoekt.

Een verblindende overvloed aan mogelijkheden om goede informatie te vinden met de juiste tactieken werden door Notess getoond: met name de mogelijkheden om op alleen titelwoorden te zoeken, of op informatie in een bepaalde taal of documentsoort zijn erg handig. Men kan op die manier geavanceerde queries opstellen die resulteren in lage aantallen hits (in plaats van tientallen miljoenen) en hoge relevantie.

Black web, deep web, hidden web

Spookachtig klinkt het zogenaamde *Deep Web of Hidden Web*. Gelukkig is de werkelijkheid iets prettiger. Het *Hidden Web* is het deel van het web dat niet door zoekmachines gevonden kan worden. Greg Notess legde uit dat dit verborgen web wel veertig keer groter kan zijn dan het hele internet aangezien het internet en World Wide Web bepaald niet hetzelfde zijn. Commerciële databases, wachtwoord beschermde websites en FTP-sites zijn allemaal bronnen die niet eenvoudig of zelfs helemaal niet via een zoekmachine te vinden zijn. Eigenaren van websites kunnen bijvoorbeeld het 'robots' protocol gebruiken om tegen een zoekmachine te zeggen dat bepaalde pagina's of zelfs volledige directories niet door de zoekmachine geïndexeerd mogen worden.

Andersmans zoekvragen

Ietwat spookachtig wordt het wél als Notess laat zien hoe privégegevens worden gebruikt en misbruikt op het internet. Websites en zoekmachines weten meer van u dan u denkt. Dat het soms echt fout gaat, blijkt uit wat de directeur MIVD in zijn speech vertelde over de anekdote over *America Online* (de grootste Internet

Service Provider ter wereld) dat per abuis de privé zoekvragen van zo'n twintig miljoen klanten op internet had gepubliceerd. Die gegevens waren 'geanonimiseerd', dat wil zeggen dat de naam van de klant was vervangen door nietszeggende getallen.

Dat bleek, zo legde Notess later uit, niet echt te helpen. De meeste mensen namelijk, zoeken op de eerste plaats simpelweg op hun eigen familienaam en adres. Zo kan men gemakkelijk een associatie maken tussen de naam van een klant en het 'anonimiseer' getal en voilà. U kunt zelf in de *New York Times* lezen hoe het is vergaan met mevrouw Thelma Arnold uit Georgia, wiens hondje op alles urineert, met name op haar bank.

Ideeën

Wat kunnen we een volgend Internet Seminar aan de orde laten komen? Hier zijn twee ideeën om u aan het denken te zetten.

We zouden drie *satellite events* kunnen opzetten: één gewijd aan internet zoekstrategieën en tactieken voor politiek/militair intell analisten, één aan het diepgaand speuren naar gegevens over personen vanuit een *law enforcement* achtergrond, en één gewijd aan veiligheid en privacy vanuit een technische achtergrond met meer informatie over Robots protocol, .htaccess, Server Side Includes, etc. Het doel kan zijn een meer gespecialiseerd publiek te bereiken in een kleinere setting.

Een ander idee kan zijn de cursus in kleine toegepaste delen elke twee maanden te herhalen in niet meer dan 1 à 2 uur. Zo kan meer aandacht besteed worden aan belangrijke zoektaktieken zoals *field searching*, alsmede *lessons learned*, de *Do's* en *Don't's*.

Het seminar was volgens de overgrote meerderheid van de aanwezigen een groot succes. De uitgereikte handout is niet echt een 'zonnige-zaterdagmiddag-achtertuin-onder-de-luifel-leesboek' (althoewel), maar heeft een hoge informatiedichtheid: er staat een schat aan informatie in die - soms bijna verstopt in een enkele opmerking - veel meer voor u kan betekenen dan zo op het eerste gezicht lijkt.●

Postduiven als

Postduiven. De naam zegt het al: bezorgers van post. Dat deze dieren door het leger werden ingezet om militaire berichten over te brengen en inlichtingen te verzamelen, is minder bekend. Toch hebben zij tijdens verschillende oorlogen voor belangrijke informatie gezorgd. Ter ere van hen zijn zelfs standbeelden opgericht.

"Een sprekend voorbeeld van een postduif die belangrijke informatie overbracht, is de duif William of Orange", vertelt Peter Yska, majoor b.d. der Infanterie. Hij heeft 35 jaar bij Defensie gewerkt, waarvan een aantal jaren als hoofd Instructiegroep Elektronische Oorlog Voering. Ook heeft hij meegewerkt aan de plannen voor en de oprichting van 102 EOV-compagnie.

Nu is hij vrijwillige medewerker in het Museum Verbindingsdienst in Ede, waar tot 1 maart een tentoonstelling over postduiven in het leger is te bezichtigen. Hij vertelt bevlogen verder over William of Orange: "In september 1944 wordt deze duif door de Britse troepen, die als eerste bij de brug in Arnhem aankwamen, losgelaten. Hij vliegt terug naar Engeland met het bericht dat de troepen zijn gearriveerd. Deze duif is één van de 82 postduiven van de Britse Airborne Division en wordt zelfs gezien als held. Voor zijn actie krijgt hij de 'Dickin' medaille, een zeer hoge Engelse onderscheiding voor dieren."

Miljoen berichten

Kenmerkend voor postduiven is dat ze terugvliegen naar hun hok. Worden ze dus kilometers verderop losgelaten, dan vliegen ze gewoon terug naar 'huis'. Met een kokertje vol berichten of een fotocamera om hun nek, kunnen postduiven berichten overbrengen of informatie verzamelen.

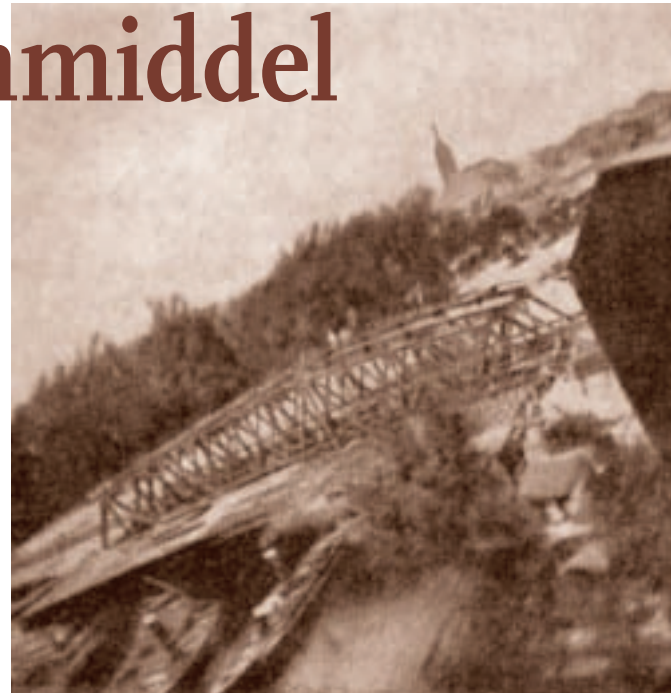
Tijdens de Frans-Duitse oorlog van 1870 tot en met 1871 schrijven de mensen die een boodschap willen verzenden de - soms gecodeerde - berichten op velletjes papier van 3 bij 5 cm. Deze velletjes doen ze in een kokertje en maken ze vast aan de staartveer van een duif. Later worden de berichten gefotografeerd en verkleind en op microfilm gezet. Dat geeft mogelijkheden om op één microfilmje meerdere berichten te zetten. De ontvangers kunnen deze microfilms met een projectieapparaat lezen. Zo kan één postduif duizenden berichten overbrengen.

Tijdens de omsingeling van Parijs in 1870 zetten Parijzenaars postduiven in om verbinding te maken met de buitenwereld. Driehonderd dieren worden met een luchtballon naar niet-bezette gebieden van Frankrijk gebracht. Van die driehonderd duiven vliegen er maar 59 terug naar Parijs. Maar wel met een schat aan informatie. Bij elkaar brengen ze 1,1 miljoen berichten Parijs binnen.

Postduivendienst

De Engelsen, Fransen, Duitsers en Amerikanen; ze zetten allemaal postduiven in voor het verzenden van militaire berichten. De Nederlandse regering is echter niet enthousiast over een eigen postduivendienst. Er zijn immers genoeg duiven in bezit van particulieren die

militair inlichtingenmiddel

kunnen worden ingezet. Het ministerie van Oorlog stelt daarom in 1882 300 gulden prijzengeld beschikbaar voor wedstrijden met particuliere duiven, geënt op militaire doeleinden.

In 1892 wordt op initiatief van eerste luitenant A. Holland toch een militaire postduivendienst opgericht. Hij krijgt een paar honderd duiven onder zijn hoede. In 1903 ontstaat de Rijkspostduivendienst die wegens bezuinigingen op 1 januari 1933 weer wordt opgeheven. Er blijven nog twaalf duiven over voor de opleiding van postduivenverzorgers. Begin 1940 krijgt de dienst weer een impuls, maar door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog worden de plannen niet meer uitgevoerd.

Mechanische timer

In de Eerste Wereldoorlog werden postduiven niet alleen gebruikt om militaire berichten te verzenden, maar ook om informatie te verzamelen. Een voor die tijd nieuw fenomeen is luchtfotografie. Postduiven fotograferen vijandelijk terrein voor het Engelse, Franse, Duitse en Amerikaanse leger met behulp van een camera. De hoogte en snelheid van de dieren wordt berekend, zodat de mechanische timer daarop kan worden ingesteld en de camera op het juiste moment een foto maakt.

In 1940 dropten de geallieerden manden vol duiven aan parachutes boven bezet gebied. De duiven hadden vragenlijsten bij zich die de burgers in bezet gebied moeten invullen en per duif terugsturen. Boven Harderwijk, waar een Duitse radarstelling lag, droppen RAF-vliegtuigen in totaal ongeveer twintig postduiven om informatie te verwerven. "Ze hadden dikwijls een Engelse krant bij zich van die dag, als indicatie voor de betrouwbaarheid van de vragenlijst", vertelt Yska. "In de mand of koker zaten ook een potloodje, papier en een vragenlijst met vragen als: zijn er Duitse troepen? Hebben ze tanks en hoeveel? Zijn er radio's met ronddraaiende antennes? De term 'radaropstelling' was namelijk nog niet bekend bij

de bevolking. Probleem was echter dat de duiven in handen van de Duitsers konden vallen. Bovendien lieten de Duitsers zelf ook gevangene duiven los om de geallieerden te misleiden met nep-berichten."

Alva

De postverzending per duif gaat niet altijd goed. De berichten kunnen in vijandelijke handen vallen. Daarvan zijn diverse voorbeelden bekend, zoals tijdens het beleg van Haarlem en Leiden. Twee vergelijkbare situaties zorgen voor twee totaal verschillende aflopen.

Van 1572 tot en met 1573 is Haarlem bezet door de troepen van de Spaanse hertog van Alva. Een postduif wordt losgelaten met het bericht dat prins Willem van Oranje met het ontzettingleger en de Geuzen Haarlem willen aanvallen om de troepen van Alva te verdrijven. Doordat het bericht in verkeerde handen valt, mislukt de aanval. De Spanjaarden hebben zich goed voorbereid en winnen de slag.

In 1574 is Leiden omsingeld door de troepen van Alva. Er heerst grote hongersnood en postduiven worden opgegeten. Willem Corneliszoon (later Van Duijvenbode) heeft er nog wel een paar die hij naar Delft smokkelt. Een duif komt terug met het bericht dat de Prins met de Geuzen de Lammerschans gaan aanvallen om de Spanjaarden te verdrijven. Dit bericht valt ook in verkeerde handen. Het verschil met het Haarlems ontzet is echter dat de bevelvoerder van de Spanjaarden besluit de Lammerschans te verlaten.

Medaille

Duiven hebben zo een niet te onderschatten rol gespeeld tijdens verschillende oorlogen. Daarvoor hebben zij medailles ontvangen, bijvoorbeeld voor het redden van 194 Amerikaanse militairen in 1918.

In het Verbindingsmuseum te Ede is tot 1 maart 2008 een tentoonstelling over de postduif als militair verbindingsmiddel te bezoeken. Het museum is wekelijks geopend op woensdag en donderdag van 13.30 tot 17.00. Voor groepen van tien personen of meer op afspraak. Het museum bevindt zich op de Elias Beekmankazerne, Nieuwe Kazernelaan 10 te Ede (meer informatie op: www.museumverbindingsdienst.nl).●

Most wanted Cybercriminal

U wilt bellen met een firma waarvan u het telefoonnummer niet kent. U belt dus eerst met Inlichtingen om de gewenste informatie te verkrijgen. De operator aan de andere kant is bijzonder behulpzaam: "Natuurlijk, mevrouw, het nummer is zes, drie, drie, zeven, vijf en een half. Weet u hoe u een half moet draaien op uw telefoon mevrouw?".

Door: Arno H.P. Reuser

Of deze: u probeert thuis een telefoontje te plegen, maar wat u ook probeert, altijd is er een computerstem die u vertelt dat u eerst een kwartje in het apparaat moet stoppen alvorens u kunt bellen. Verder niets. Alsof u in een telefooncel staat.

Leuke grappen, uitgehaald door onder anderen wellicht de beroemdste hacker aller tijden: Kevin Mitnick. In het eerste geval had hij ingebroken in de telefooncentrale en het infonummer overgenomen. In het tweede geval had hij de *service class* instelling van de telefoon van een vriend gewijzigd in *pay phone*.

Kevin Mitnick was een van die briljante computer *wizkids* die wellicht uit verveling zich begon te interesseren voor telefoonnetwerken en datacommunicatienetwerken. Al van jongs af aan overigens. Op zijn achtste vond hij een manier om gratis van het busvervoersysteem in en rond Los Angeles gebruik te maken. Later vond hij uit hoe hij gratis interlokaal kon bellen en leerde hij allerlei technieken om met een telefooncentrale te doen wat hij wilde. Nog later leerde hij hoe hij kon inbreken in grote computernetwerken en stal hij privé gegevens, credit cardnummers en zelfs complete computerbesturingssystemen.

Diefstal

In de jaren '80 kreeg Mitnick een fors aantal keren gevangenisstraf opgelegd wegens zijn activiteiten, bijvoorbeeld de DEC diefstal. Met twee computers tegelijkertijd stal hij software van Digital Equipment Corporation (DEC). Een computer gebruikte hij voor de inbraak en diefstal zelf, de andere computer werd gebruikt om tegenaanvallers door eventuele achtervolgers, veiligheidsmensen en dergelijke af te slaan. Natuurlijk had hij eerst in de telefooncentrale de *routingtables* gemanipuleerd, zodat het lokaliseren van zijn nummer zou leiden naar bijvoorbeeld een onschuldige pizza boer uit Miami.

Mitnick werd in de media een hype: voorgesteld door de pers als een levensgevaarlijke cybercrimineel die zelfs had ingebroken in NORAD en andere defensienetwerken. Hij kreeg naast vijf jaar gevangenisstraf ook acht maanden eenzame opsluiting, omdat justitie vreesde dat hij door eenvoudig te fluiten in een telefoon in staat was U.S. Ballistische raketten te lanceren.

Hij is met name beroemd geworden door wat wordt genoemd *Social Engineering*. Dat is door overtuigingskracht derden informatie ontfuselen die ze normaal nooit zouden geven: logon ID's, wachtwoorden, en dergelijke. Zo brak hij eenvoudig in bij Digital Equipment Corporation, eigende zichzelf *Administrator* rechten toe en had na luttele minuten toegang tot de software die hij graag wilde stelen. Het modem dat hij gebruikte was echter niet al te snel, zodat hij in een directory van het DEC systeem een *directory entry* markeerde als simpel bestandje, zodat hij ongezien grote hoeveelheden data daarheen kon kopiëren en verstoppen en daarna op zijn gemak kon downloaden.

Gratis internet

Hoe is het met de veiligheid vandaag de dag? Hier een zeer bescheiden persoonlijke ervaring met een laptop en draadloos netwerkkaartje, in een eenvoudig hotel nabij Brussel, België.

Dat hotel heeft als nieuwe service *wireless* internetverbinding op de kamer: drie euro per halfuur, vijf euro per uur of zoets. Da's een beetje duur en ik besluit het niet te doen. Later die avond kijk ik nog even mijn presentaties voor de volgende dag door als mijn machientje vrolijk meldt dat er *wireless access points* zijn gevonden, waarvan twee volledig onbeschermd: die van het hotel en die van één van de burens. Ik log dus in via de burens en kan gratis van internet gebruik maken. Ik maak uit nieuwsgierigheid ook nog even gebruik van mijn portscanner om te zien hoe het netwerk van de burens eruit ziet: na een minuutje heb ik het netwerk in beeld, inclusief de namen van alle andere computers op dat netwerk, de namen van de kinderen, en de telnet account van één van hen. Onbegrijpelijk.

Want als ik dat kan, dan kunnen de andere gasten dat ook. En dat impliceert dat het hotel nooit iets verdient aan de verkoop van draadloos internet op de kamer. Maar als dat zo is, dan moet dat hotel zo onderhand toch iets in de gaten gaan krijgen? Tenzij ze niet opletten natuurlijk.

En dat is het grootste gevaar bij computerveiligheid: niet opletten.●

